

ROSENSTEN, ANDERS

**Tanckar, om skogars skiötzel eller
Underrättelse om alla willa träns natur och
egenskaper, som finnes uti Sweriges rike,
huru de kunna och böra, antingen genom
såning eller ock plantering updragas, at**

Lund
1737

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

Tanckar/

Om

Skogars Skötsel

Eller

Underrättelse

Om alla

Willa Tråns Natur och Egenskaper/

Som finnes uti Sveriges Rike/ huru de
kunna och böra, antingen genom Säning eller ock Plan-
tering updragas, at därpå ofelbart, med god och ha-
stig fortgång winna Skog på behörige Orter af Slätt-
bygderne, som deraf nu lida stor brist på Bränne,
Byggnings timber samt alla andra til Huus-
håldning nödige och omistelige Tråwaror.

Hvarjämte följer ett Bihang om allehanda fruchtbårande Tråns
skötsel, som höra til Trågårdar.

Wälment utgifne

Af

ANDERS ROSENSTEN.

Stads Major.

Tryckt hos LUDVIG DECREAUX, Directeur öfwer Kongl.
Academiens privilegerade Tryckerij i WND Åhr 1737.

Kopia efter orig. i ULB. 1985

Kongl. Maj:ts og **Swärjes** **Rikes** **Högt-**
betrodde **Man**

Da

PRÆSIDENT uti **Des** og **Riks.** **Högl.** **Krigs** **Collegio,**
Högtwålborne **BARONEN,**

Herr **JEAN GIERTA.**

Kongl. Maj:ts og **Swärjes** **Rikes** **Högt-**
betrodde **Man**

GENERAL **Fält-Engmästare** og **Krigs-Råd**

Högtwålborne **BARONEN,**

Herr **MAGNUS CRONBERG.**

Kongl. Maj:ts og **Swärjes** **Rikes** **Högt-**
betrodde **Man**

GENERAL LIEUTN. af **Artilleriet** og **Krigs-Råd**

Högtwålborne **BARONEN,**

Herr **CARL CRONSTEDT.**

Kongl. Maj:ts og **Swärjes** **Rikes** **Tro-man**
og **Krigs-Råd.**

Wålborne **Hr.** **ANDERS FALCKER.**

Kongl. Maj:ts og **Swärjes** **Rikes** **Tro-man**
og **Krigs-Råd**

Wålborne **Hr.** **GABRIEL** von **SETH.**

Samtelig mine **nådige** og **gunstige** **Herrar.**

Under Ederß Excellences så och Kongl. Maj:ß och
Rikens H: gl. Krigs Collegii Högberömdelige och Löfswärde
styrelse och insende hafwer jag nu haft den åhran, at tiåna Hans
Konglig Maj:tt Min allernådigste Konung uti långan
tid och understundom med ganska swårt arbete, hwarvitid mig dock
mycken nåd wedersfaren är, som mig uti alla swårheter hågnadt och
hugnadt; Och fast jag haft den önskan altid, at niåra liten lön,
och altså jämte annat beswår altid twarit nödsakat, med fattigdom
at tästa om dörren, Jcke desto mindre, såsom min högsta och en-
da åstundan är, at efter yttersta krafter tiåna min allernådigste
Konung och tiåra Fädernes Land, så hafwer jag dock, twid le-
diga stunder, upfatt Mine betänckningar, om alla slags Skogs-
Planterning på behörige Orter uti Riket, hwilket arbete uti mitt
tycke är högstnödigt och nyttigt, och emedan jag twet säkert, at
jag skrifwit det som rätt och sant är, så understår jag mig uti
all underdånig ödmjukhet, detta mitt arbete, nu til samtelige
mina Nådige och Gunstige Herrars tiånst, såsom ett litet Sack-
samhets teckn at upoffra, inneslutandes mig uti all twanlig nådig åran-
ta, hwarjämte jag til döden med diupaste twyrduat förblifwer

Ederß Excellences

Nådige Herrar Generalernes

Och

Wälborne Herrar Krigs-Rådens

Underdånig ödmjukå Plånare

ANDERS ROSENSTEN.

Kongl. Maj:ts och Stårjes Kites

Högtbetrodde Man,

General Major af Cavalleriet,

Samt

Landz-Höfdinge uti Hallandh

Högwålborne BARONEN

Gr. WILHELM BENETT.

Hög-gunstige Herre.

Nädige Herr Generalens Högtbepriissliga och goda Comādo hafwer jag uti Tunge Atta åhrs. tids erfahrit, för hwilket jag med högsta wyrdnat tackar, betänandes mig wara så högt härutiñan förbunden, at jag der-icke kan beskriwa, mycket mindre afståna. Emedertid understår jag mig liktwål med högsta wyrdnat och ödmuikhet, til nädiga Herr Generalens tjänst at frambara mina betänkingar, om alla slags skogs planteringar, som och uti Trägårdar kunna til god nytta lämpas; och fast jag wål wet at nädiga Hr. Generalen åger så stor kundskap om alt slags Hus-håldz wäsende, så at ingen underrättelse därom af mig kan behöfwas; liktwål torde detta mitt arbete kunna lända min Hr. Generals Herrar Söner, til någon nytta i sinom tid. Hwarföre Nädige Herr Generalen detta mitt lilla arbete och ringa gåfwä ei råtz förakta, utan detta ansee nädigt, alenast såsom ett prof af min taksamhet och wyrdnadt, emot alla mig bewiste wålgiärningar. Den högsta GUDen låte, min Hr. General och hela des Högt-Hörnåma Familie, niuta all önskelig och sielsbehagelig Sällhet, hwarjämpte jag ödmuikast utbeder mig all nåd och wanlig godhet, förblifwandes med högsta wyrdnadt

Högwål. Hr. Baronens General Major. och Landzhöfdingens

Min Hög-gunstige Herres

Ödmuikaste Tjenare

AND. ROSENSTEN.

Kongl. Maj:ts och Swärjes Niles

Hög:betrodde Man

General Major af Infanteriet,

Samt

Land: Höfdinge uti Calmar och des underliggiande Län

Högwålborne BARONEN,

Herr BOGESLAUS STAHL

von HOLSTEN

Hög:gunstige Herre.

Högwålborne Hr. Baronen General Majoren och Land: Höfdingen hafwer twist mig så mycken råd och Hög:gunst uti många år, så at jag det med högsta tyrdnad och Sack: samhet uti all min Lifstid årtianna bör, hwarföre jag också til ert Wi:nesböd dära, understår mig nu ödmjukast til nådige Herr Generalens tjänst at frambara detta Mit lilla Arbete och Betänkt: ningar om alla slagz Skogz: Planterningar, hwaraf mycket också med god nytta til Träd: dars inrättande lämpas kan. Om Nådige Hr. Generalen råckz finna härutinnan något nöije, ock en så rün: ga gåsiva icke förackta, så hafwer jag wunnit at hwad jag i så mät: to åstundar. För öfrigt inneslutar jag mig uti all nådig åtanka, för blifwandes med Högsta tyrdnad

Högwålb. Herr Baron, General Major

Och Land: höfdingens

Min Hög:gunstige Herres

Ödmjukaste Tjenare:

AND. ROSENSTEN.

Gill Den Günstige och Benägne Kärsaren.

Wid lediga stunder hafwer jag tyckt mig icke bättre kunna använda min tid och tanckar än om de måtte kunna lånda GUD til åhra mitt K. Fädernes-land til någon nytta, och mig sielf til nöije, fördenksfull hafwer jag nu, til en begynnelse af sådant mitt arbete, uti pånånan författat Mina Betänkingar om alla slags Skogs Planterningar och deras rätta anläggningar och nytta. Om detta är til nöije och GUD förlåner hälsan, skal jag widare söka at tjåna, och yttra mig om alt slag, Åcker-Brucks rätta drihwande här uti vårt kiåra Fädernes-land, så wida som min egen erfarenhet sig stråcker; Jag hafwer uti 30. åhrs tid, merendels hållit hus på Landet, och därwid haft mycket arbete och beswår, hwarwid ochså den nådiga GUDen understundom något nöije gifwet, För öfrigt söker jag härwid alsingen egen nytta, utan jag wil gifwa wid handen, hwad jag erfaret godt, nyttigt och sant wara; Samaledes kunna andra flere gibra, om de åga bättre ock widlyftigare kundskap än jag; när sedan det ena med det andra jämbåföres, så måste wål enteligen sanningen komma uti Dagz-liuset, så at Landt-wåsendet uti vårt kiåra Fädernes-land må med tiden och snart nog kunna bringas uti behörligt stånd och bruk, hwilket tyckes nu wara högstnödigt; Ty Folket förökes och wåyer GUD lof dageligen til, at så måste ock anstallas efterhanden, hwad deras nödroft tillhörer, hwilket vårt eget goda land igenom GUD; nåd och flitigt arbete merendels wål frambara kan, om saken rätt angripes, så at wi icke skulle behöfwa, at anlita Utlåningar om sådant, det wi af dem nu alt fördyrt esom-oftast köpa måste, hwarigenom mången nu så utarmas, at han sin skada aldrig uprätta kan. Min goda wilja och mening beder jag af allom må wål uttydas. Halmstad d. 18. Julii 1737.

AND. ROSENSTEN.

Om

Om alla slags willa Trån/

Det

Först om de Fruct-bärande:

Cap. I.

Om Ek.

1. **E**ke-Trå är ofelbart det Hårdaste Waräktigaste och bästa, til alt slags Groft Bygnings-Timber Stieps Wirke och mera sådant. Ek bör planteras uti en Jord-mån af mull med Lerja blandad, där wäper det starkast och kallas Järn-Ek. Sand-Jord med mull blandad är och så god, at där uti plantera Eke-Skog, men det blifwer Fra-Ek. Uti dal-lar wid sidorne af Moras wäper Eke-Skog wäl, men uti Moras eller uppå torra Sand-Backar kan Eken omöpeligen hafwa sortkombst.

2. Til at plantera Eke-Skog, igenom Eke plantors eller unga Tråns flyttande in uti planternings Hagar, såsom Skog waktare och Allmogen uti Riket det nu gindra, det är fructlöst arbete, ty dels äro planternings Hagarne anlagde på otänlig marck, som antingen är för hög, Sandig och Torr, eller och försumpig Sur och kall, dels för-står ei Folket, at med det arbetet rätt umbgås, dels är det nästan emot Ekens natur at låta flyttia sig, om icke des Moder-jord tages med och hänger fast med wid Rötterne.

4

3. Om

3. Om det och finnes, at några så Ekar, flytte af Allmogeen in
 ti i Planterningens Hagarne blifwa wid lifwet, så finnes doch i sefbar,
 at sefwa Husfoud: Speken af hwar stamm merendels är bortforna-
 der, Hwarigenom et sådant Trå, atdrig kan suga uti Högden, at
 blifwa dågeliget til något wärke af wårde; Sy alla sådane Trå blifwa
 purrige och likare Eörne: Buskar än skog, Hwarföre och all den mö-
 da som såledz anvindes är säfång.

4. Jag hafwer mycket tänckt på, om denna skadan på något
 sätt skulle kunna bortas, och änneligen hafwer jag därtill funnit följans-
 de medel. Reubl. de unga så Ekar, som finnes såleds purrige uti
 plante nings Hagarne, (när de igenom två eller tre åhrs wårt, haf-
 wa fattad wål Rötter,) då bira de alla huggas af nedre wid Roten
 uti första Quarteret af Ny Wännen wid Wärens begynnelse, då saf-
 ten från alla Trå-Rötter drifwa upföre som aldrastarkast. När en
 sådan afhugning stied är, stura Rötterne ifrån sig, på sidan af
 hwar stubbe, Atta eller Tio, ja och wål flere Zelningar, merendels
 wackra och rått wyrne, hwaraf man kan häfda och upbinda de bästa
 wid påtar, såsom uti en Trå Schola; de andra stäres af strax efter
 Midsommar uti aftagaude måne, så wåpa de icke igen. Sådant
 wål Befredad ungslog wåper på Femb eller Sex åhr öfwer Bostaps
 bere. På detta sättet kunna ännu unga flytte Ekar naturaliseras
 uti planterningens Hagarne, och däraf blifwa wålstapade, Högst ännu
 ne och dågelige Trån, til allt slags Simber.

5. Fast unga Ekers flyttande in uti planterningens Hagar, hä-
 dan efter är onyttig såsom sagt är; Likwål om Höga Öfwerheren entes-
 lig wit låta därmed forsvara efter Skogs: Ordningarnes tydelse, så
 måste Skog: waktarne ganska noga tilse, at de unga Eker, som sko-
 la flyttas, hafwa fullkomligen ge da rötter, wakra raka stammar och
 stråna Ehrenor, då all sådan planterning måste wårtställas uti förs-
 ta nedan efter Michaels: Wäso; och då sådane unge Trån sättas,
 måste de omkring Rötterne beläggas med god kåt gårds: Jord, är
 minstone en half a'en djupt och en half a'en bredt rundt omkring hware
 Trå, som så däraf behörig styrka til sin wårt, sådane Trån måste
 och

och sättas rätt i hop, nembl. icke öfver Tre alnar, emellan hwar Trå, på det at det ena, må hafwa beskydd af det andra, emot stormväder och hårda Vinttrar. Emellan hwar Ek, bör och då straxt planteras en liten Håsel Buske, som kan swara emot de unga Ekens storlek, så at de kunna upväxa tillsammans och hielpa hwarandra. Det böra och Skog=Waktarne wid en slik planterning sticka Ekendötter och Håsel=Nötter 2. eller 3. af hwar slag uti den goda jorden, som är lagder omkring de nyplanterade Trån, hwiilka nötter och så upväxa, och om planterningen skides sålunda, så försäkrar jag, at skogen ofselbart trifs och växer fort; Befredningen och planterningen kasta ju lika stor möda, må man då icke heller göra syftan wäl, än illa; Håsel=Skogen är och god både til Trå och Frucht., och utom den kan ung Ek=Skog omöjteligen trifwas. Det är en fast Regel, at all tilwäxande ung skog måste wara rätt, desto rakare växer han, och Håsel=Skog är en hielp för all annan ung skog.

6. När ändlig ung skog således kommet uti växten, så, utom det, at han altid ganska wäl måste befredas, måste han icke heller hwarken qwisstas eller rubbas i någor mätro, förän spejen af de unga Eker swunnet Atta eller Nijo alnars Högd, då bör man först afhugga alla sido qwisstar, til Fem a Sey alnars högd på stammarne, hwarigenom Trån hielpas at sedan wäxa desto starkare uppe uti Chron. rne och Husvud spejen, så at de om sidet måge winna den högd Nembl. til 30. a 40. alnar, Hwartil naturen dem kan fordrifwa, hwiilke, stier på Fembrigo eller Sextio åhr, sedan växer Eken äfwen så länge på tioklefen.

7. Wid qwisstningen af dese såledz planterade och af nötter upsworne Eker, om man skulle förnimma, at nöte skogen woro för starkt så bör man borthugga de grofwaste största Håsel=Trån, om Wären uti ny Måne, och lämna alla Zelningarne qwar, så wäxa de snart stora igen, och stubbarne stiuta desutan så många nya raka Zelningar at på tre åhr derefter blifwer Håsel=Skogen bättre än förr.

8. Sielwa unga Ek=Trån måste qwisstas, när det behöfwas, strax efter Widsommar uti aftagaude måne, så göra de inga sidostort

9. Vidare hafver jag funnit följande medel wara godt til ung Ekstogs updragande. Man ingiårdar en plag wäl til storlet efter esger behag, och däruti graswas fyrkantige Hälor efter snöret, hwar häla bdr wara en alm uti quadrat i sin öpmng, ocl ett qwarter diup; Uti hwar sli häla sätries fyra Eke nötter, de bästa och mognaſte man kan få, och det skier strax efter Michelsmåsa uti Nedan, nembl. En Ekenöt uti hwar horn på hälan; En alm strån den första hälan, gifres en lika sådan och däruti sätries fyra Häfel-nötter på förbemelte sätt, och så forrfares öfwer hela plagen, ömsom med Ekenötters och Häfelnötters inläggande uti Hälorne, hwiſka sedan alla beackias med god lös mull jord af kålgårdar, och den torfiven och mulen, som förut blefwer tagen af Hälorne, kastas bort, och måste icke brukas til nötrernes betäckande, ty den mull och torf äro förmagre och tunga, hwarförre planterningen där af skulle förderwas. På tijs åhr efter en sådan planterning, växer en så stor stog, at han kan sedan bestreda sig sielf.

10. Om det är Hedemark med limg och kröfen tijs öfwerwägen, hwiſka giärna följes åt på mager och sandig jord, och man samnt sådes wil plantera stog, så måste sådan mark upptöjas eller uphackas och sedan ärjes jorden; Hwad Torf och Liung-rötter då öfverblifwa, de måste wäl upbrännas, sedan sås däruti Eke och Häfelnötter såsom annan såd, doch runuare, och det uti Michels-måsa nedan och därefter harfwas jorden wäl och jämnt til; Måst följande Sommar får man se denna såd wäxa wäl och så fort, som dess natur kan tillåta, ty askan igenom sin Lur af Winter Warner, gör såd en marefjer och dråkrig nog, både til dese och andra slags wärters drifwande, om den samma til annat skulle brukas, doch påkar icke denne jord til all slags såd.

11. Upplöfningen af sådan ungstog måste skie hwar femre åhr, sedan han förut tomnet sin behörig wärt och högd. Uti afstogande måne strax efter Midsommar, men inret måste uthuggas, för än ungstogen är Soli eller femton åhr gammal, ty ju rättare han växer ju bättre trifs han, och de klar jast de i början skulle wara något

någor krokute, så råtta de sig uti sielstwa wårten, sedan den tiden är förbij, bör man galtra ungsfogen och aga Håselstogen, såsom sagt är hvarmed man årligen sedan efter eget godssinnande forsfahra bör.

12. Det menas, at en Et wåyer uti Etthundra de åhr årminstone, sedan står hon åsiven så länge uti sin gröda, om ingen olycka tillstötter, och entlig iager hon af uti Etthundra de åhr, och multna sinåningen intvårtas till dess hon dör bort, hwilket allt synes troligt och sanning likt, som bäst kan ses på Eker, som stå uti dalar, fri från alt Dwäder; Man finner ock mången of hårda wintar och Dwäder urfordrar Et, som icke haft bark eller lös uti Tioge åhr och dess Trå kan dock wara godt till sollar, sålpor, löshult, planko och annat mera; fast Zimbret därpå är fraigt, så är det likwäl god och starkt.

13. Eke-nötter kånna alla, de giffwa godt släst, men icke uti så stor myckenhet, som Bote-nötter Et ållon kallas Skastwel på många orter uti Dukt. Ekeisf åro gansta skadelige uti ångmar och rutna icke, utan förderfwa Grås wallen, hwarföre de altid med mycken möda em wårten måste uti ångmarne i hop samblas och antingen upbrännas eller kastas uti dyughögen till näst följande åhr, då rutna de, och såledz föröka giöddningen.

Cap. 2. Om Bofe-Stog.

1. Bofe är ett gansta nyttigt och wackert Trå, dess nötter eller ållon giffwa gansta mycket och godt fett släst, till spisning för en stor del af Riket, när Landt ållon infaller; Sielstwa Trået är godt till allahanda små Bygningz och Wagns-Redskap, och är desutan det bästa brånne, som någonsin finnes: Icke desto mindre utödas dess Stogar faseligen, särdeles med påttaste-Brännerij, och därpå finnas gansta så unga tillwårande Stogar igien, utan allenast på några ställen hwaräst Bofe-Nötter af en händelse gått sig sielf, fattadt rötter och kommit till at upwåra, utan Wännistio hielp, med hwiiska unga Stogar och ingen mera möda fodras, ån allenast de samma årtigen wal upqwista och galtra, ty Bofe-Stogen råler icke at upwåra så

aldeles tått, som Eke = Skogen, hwarföre honom entl. bde gifwas lust, så at han icke förqwäfwer eller ödelgjer sig sielf.

2. Skogs = Ordningarne besalla at plantera Böker äfwen så wålt som Eker, men Bökernes planterning igenom flyttning, är ännu swårare än Ekerens, och tyckas sällan eller aldrig, ty däråf blifwa icke annat än purrige Buskar, som aldrig winna någon wårt efter Tråes natur, emedan Husiwud Spesen uti flyttningen alltid förgås, sådane Böker kunna icke heller naturaliseras såsom Eker; Entlig tilstår jag at om man wille flyttia in uti sin kål = Hage, Lijio stycken utwålda sköna små Böker, och dem ganska warsamt beskiära och wålt actta Husiwudspesen så kanstie hälften däråf skulle blifwa wid mact; Men uti de gemena planternings Hagar, som intagas af obeqwäm mark, kan aldrig någon planterning af Bokskog triswas.

3. Om äntl. Bokskog igenom flyttning skal kunna planteras och winna framgång, så wille det wara högsnödigt, at Hans Konglig Maj:si nåder råtttes besalla, at hwar Bonde på Slättbygden, skulle plantera uti sin kål haga, uppå bästa jorden, ärtligen fyra Böker eller Eker, och därmed fortfara så länge, til des hwar Bonde kunde bewisa, at han hade Sexton stycken Böker eller Eker uti god gröda, Tre alnar, uti quadrat råknade emellan hwart Trå, och däremellan plantera Håsel, Buskar. Ett sådant litet fyrkantigt jordstykke innehåller icke mera än 144. quadrat alnar Nembl. 12. alnar på hwar sida af fyrkanten, det woro ingen affaknad för Bonden, och det woro likwål en stor ansentlig bättnad för Riket, til at således uti Hast och ofelbart winna många Tusende fruktbårande Trån, och härigenom lärde Allmogen uti Riket, at sköta, flyttia och handtera Trån. Nu när de måsta af Allmogen, skola sättia ett Trå, så bärga de sig icke år, såsom Wenniskior, utan sättia Trået uti jorden såsom en annan sucka, och Skog = wackarne til en del åro söga kiofare, huru skal då planternings wårcket efter ett sådant Handelsg kunna triswas. Om Bonden sedan wil hafwa ny kåljord, i stället för den som til planterningen blefwet använd, så kan han därtil upodla ett stycke af sin nästliggiande Ång, Åcker eller utmark, hwartil wid ett hemman, litet eller

eller stort, alltid finnes tilgång; Allmogen hade sielf här af uti framtiden både nytta och nöje, och om Allmogen en gång fingo först ett naturligt öfswunget behag härutinnan, så förbättrade saken sig alltid sielf ärligen.

4. Det fodrar och tåler magrare mark än Et, och wil gierna triffwas uti Sand-Bäckar, som med någon mull äro blandade. De stora Hedemarker uti Nifet, som liggia öde, woro makalöst gode, at til en del bruka, til Bokeskogs updragande och planterande, på det sätt, som jag uti 10. punkt om Et förmålt, så fingo man snart nog unga stöna Bokeskogar til öfwerflöd, til at och där af meddela utlåningar, med stor bättnad efter wårt behag, hwilka denna Trå-wahran Högeligen behöfwa och begiära.

5. Jag skrifer här om med så mycket större nöje, som Skogs updragning hafwer uti lång tid warit en af mine förnämste och käraste tidz fördrif, hwarwid jag antwärt mycken slit och arbete, hwaremot jag och alltid sådt hugna mig af god och lyckelig framgång. Wid detta mitt arbete hafwer jag inga swårare fiender haft, än en del af Allmogen från Slätt-Bygderne; ju waktare ungt Trå de sunni: wid förbisarandet af mina planterningar, ju heller hafwa de det borthugget; Jag kan och betyga, at en arg Skogs-Liuff en gång hos mig bortsiulet, öfwer Trättis unga Böker på ett last, alla så stora och raka som de bästa Humblestånger, sådant skier wäl och annorstädes, därföre kunde Höga Öfwerheten aldrig giöra bättre, än twinga Allmogen på Slätt-Bygderne, at på deras egen grund plantera både fruktbar och ofruktbar skog, på sådant sätt som jag dels sagt, dels hädanefter beskriwandes warder. Herrar Lands-Höfdingarne hafwa wäl igenom Högtberömmelig omwårdnad sökt at bringa Allmogen til at plantera en hop Pitar, men en stor del af Allmogen trefkas hwarwid som wid mycket annat; desutan är icke planterning af Pihl betwänlig på alla Orter, fast mindre i i stractelig, at kunna förmijsta den stora brist, som Slätt-Bygderne hafwa på skog, bränne, samt alla andra Tråwahror. Bristen på Bränne på Slätt-Bygderne är så stor uti Skåne, at Allmogen på många ställen nödgas upskära
fin

sin bästa gräswall til Torff, så kan man tänka hwar påfölger här af härfläta; Nöden drifwer altså Allmogén at wäga det yttersta til at skaffa sig bränne, och inga skogsböter eller beswakande kunna afwärja skogs stölder, och Skogswaktarne äro ofkydige. Nu hafwa wi Gud di lof Fred, god ährswärdt, och flera HEDrans GUDs goda Gåfwoor, nu woro det tid på alt möpeliget sätt at förbättra landet, igenom tråget nyttigt och nödigt arbete af Allmogén; Om wi sielfwa lägga handen därwid med allswar, så selar aldrig GUDs wålsignelse och jorden är aldrig otacksam emot sina dyrkare. Om Krig och Oro insinna sig, som GUD bättre lätteligen hända kan, då är det försent at tänka på Landes förbättring, utan då är det både konst och lycka, at allenast kunna blifwa skadelös, at icke ält det goda förderfwas som den wålsignade freden förbättrade.

6. Böken wäxer ä minstone uti Etthundrade ähr, och grönstas äswen så länge, men sedan den börjar taga af, multnar de hastigt, ty en Bökestubbe runnar upp uti jorden på Semb eller Sex Ähr.

7. Unga Böke-Äwistlar med löstwet, äro den bästa gidöning på ny lagder och jämbwäl på gammal Humble-Gärd, ty de runna snart, och hafwa god stark seima med sig.

8. Någon kan fråga mig, hwem allr slika planterningar skulke beswaka, om de komma at wärtställas; Jag swarar, at jag och uti detta mitt arbete skal wiisa därtill ett så godt och beqwämt förslag, at sådan beswakning lät skal kunna erhållas, utan at lända Hans Kongl. Maj:s til någon särdeles bekostrnad, eller öf Undersätare til någon kiänbar tyngd eller swärhet.

Cap. 3. Om Appull.

1. Appull räknas för fruktbarande Trä, men det är sådant anseende icke wärdt, ty det däger til ingen ring af wärde; af fructen kan entlig göras elact och ganska ohälsosam Atticka; Sielfwa Träet är godt til naglar och harswe-pinnar, och med Barken särgas wacker Citron gult.

2. Wånga hålla före at Apletträ är godt til Siwarsning, det är

är och sant, men det måste tagas utaf Trågårdar, hwaräst det sinnes ren-stammigt och utan knaggar.

Cap. 4. Om Hågg.

1. Hågg är godt Bränne, växer wäl stort, men aldrig rakt utan krokut; det är rart at finna något Hågge-Trå, så stort och wälarradt, at man däraf skulle kunna få En Byse Sträck; Men til Pistole-släckar är det swackert och starkt Trå, såsom och til stolar och annat suädt arbete.

2. Detta trä hafwer swarta bår, nästan lika med mogna Enebår, hwaras frams-Soglar hafwa mycken god söda, och låta sig ock därigenom wäl fånga.

3. Dese Bår låta sig och så, och wäxa up såsom Hampfrö; Men uti Angmark är detta ett ganska skadeligt Trå, ty des löff äro sega, rutna icke utan på många åhr, och altså förderfwa Gräs-wallen; Des Rötter löpa och widt och bredt ut i Angmark, och utsprida sig widlöftigt med Buskar, hwar före jag tycker at detta Trå, icke är af wårde.

4. Hågg tåler tåmlig mager Jord-Wån växer gärna och fort; Bostapen åter och gärna des löf och qwistar, hwarföre Båren där-af wäl äro wårde, jämpte annat, at så uti Hedemarker, til skogs updragande och bestämjande; Men sielwa träen äro icke wårde at flyttia eller plantera med någon särdeles möda.

Cap. 5. Om Orell.

1. Orell ett skönt och swackert Trå, växer stort och rakt uppe uti Riket, Men uti Skåne finnes det på ganska få ställen, det fodrar lerblandadt Jord-Wån med mull.

2. Uti hårdhet seghet och swaraktighet kan detta trä, swara emot järn-Ek, och uti swackerhet snart emot Wallnöte-Trå.

3. Detta träes bår, äro goda både för Meniskior och Creatur at äta; Detta slags Trå är wårdt at plantera uti Trågårdar och med mycken slit updraga, Ty däraf gidras sköna starka Gewärs-

Hästar, och plankor sägas däräs, som äro mycket goda til allt slags Snickare Arbete.

Cap. 6. Om Hasell.

1. Hasell växer altid busligt, doch är det ett ganska nyttigt Träd; det är godt Bränne, des Riss är starkt och snidigt til gårdsgårdars slåtande, des rötter sitta icke widlyftigt uti Ingmark, des löf rutna snart och gödda jorden och gräsivårten; des reiningar större och mindre äro nyttrige til Sunneband, Säckerastar och mera sådant; Goda Haselnötter friska, äro och en ganska god frucht, när de best edeligen handteras, och äras mätteligen.

2. På Oland finnes den bästa och bästa Hasellskog, som är uti någon af Rixsens provincier, och de många där besutelige wild = Swijn, blifwa där ärligen feta af nötter.

3. Denna slags Skog, är wärd på allt möjliget sätt at plantes ra och updraga uti alla Rixsens provincier til stor myckenhet, han växer både uti mager och fet jord, Men uti Kiärr trüz han icke.

4. Af Hasell kan och göras ganska stöna hästar eller les twande Gårdsgårdar, som slåta sig samman så starkt och rätt, at intet Creatur kan dem igenomträngia, och därjämte bära de mycket frucht.

5. Denna slags Skog bör aldrig fällas, utan allenast uti Ny Måne straxt efter Wärens begynnelse, så växer han på tre eller fyra åhrs tid, större och wäkrare igen, än han war för. Om flere slags willa Fruchtbarande Trän si rimåla icke Hans Kongl. Maj:ts allernådigt utgifne Skogs = Ordningar, alltså wi i sig och nu strida til den Ofruckbara Skogens betraktande.

Om Ofruktbar Skog

Cap. 7. Om Fur.

1. Ut i myrta och emittelig Furuskog är, det det större Bonnde, och hwar Siggare, ty när han döer, sedras ärmis stonne

Stonne fyra Bräder til des Lijf-Rista. Uti detta slags Trå haf-
 wer Riker, en af sina Födnåmbsta Statter förwarad, ty alla Biel-
 kar, Bräder, Måster, Spivor, Liera och Bel, tages utur
 Juroskogen, som är en oskarbar Härlighet; desutan så drifwas
 alle Rikes, Bruk och Måsingnar merendels med bränne och
 Kohl af detta slags Trå, hwilket och hafwer sin wiid bekanta sto-
 ra nytta med sig. Fur hafwer GUD sielf planterat uti Sand-bæ-
 kar, Berg och Stenklifstor, hwaråst intet annat wåxa kan, när
 Fur afhugges och upbrännes på swedioland, så gifwer des aska, det
 bästa Rågsåde, som man wil önska sig; In Summa den mark i icke
 tycks hafwa uti sig en wattendroppa, eller föda för en sparff, den
 samma marken föder och uppehåller största delen af hela Riker, med
 Hus och Hemsöist, Kläder och födo, Olja Wijn och Salt och mera
 sådant til öfwerflöd, så at man uti ingen ting mera handgripeligen,
 kan finna och ögonstienligen se den stora GUDens Allsmåttighet, samt
 högst bepristiga Måd och godhet mot Swärijes Rikes inbyggjare; det
 är HERrans GUDS Finger allena, som skaffar icke allenast Watten
 utan och Wijn och Bröd nog af hårda Hällebårgen; Och hward som
 ån widare är Högel, at undra på, så fast denna Skog handteras
 hårdt och Slödsacktigt med swediande och fällande, så wårer han doch
 snart upp igien, Rembl. på 20. eller 30. åhrs tid, af sin egen aska,
 och wisar sig frodig och sårdig å ny til Wenmilians tijst. Detta
 slags skog woro wårdt, at icke allenast handteras något sparsamma-
 re och acksammare, ån som det nu skier på många ställen, utan och
 at denne skog efter all möjelighet, öfwer hela Riket på tiänlige stäl-
 len borde förplantas.

2. Jag hafwer många gånger uppe uti Riker sedt, at Allmo-
 gen där handterar Juroskogen rätt hårdt och utan all efie tanka, ty jag
 hafwer sunnet Bønder på de orter, hwaråst ymbnig Juroskog warit,
 hwilka hast mera än tusende last Smet-Red liggjandes på sina swe-
 dio Land, Wen sannert hafwa de låtit dem liggja och rurna uppå
 plagen, och sålt af den aldri wäkraste rumber-skogen til alt sitt win-
 ter-bränne; Samma Bønder hafwer jag frågad, hwarföre de icke

te bruka Smet=Weden, eller årminstone de Trén uti skogen, till Brånne som förut woro skånnde af Siår=Bränneriet, men de hafwa swarat mig, det war förtretteliget at dragas med knastlig och so iz Wed, Allmogen uti sådana Skogz=Bygder hafwer den elacka inbildning at ingen sparsamhet behöfues på de wahror, hwarmed GUD dem utan deras möda wälsignadt; Allmogen swarar ochså wid de ta tillfällen, det råcker wäl til uti wår tijd, de som efter komma måge förja för bristen; denna lösactighet är sansfärdiga orsaker, hwarföre ingen stor Skiepmast finnes på de orter hwaråst de bäst och måst behöfdes, utan måste med ganska swår Omkostnad skaffa från långt aflägne Orter.

3. Tillfällen finnes uti Bleking, Calmare och Cronobergs Låhn på många ställen, ut med landzswågarna at Sid-kanten, at uti wåssa många härliga Furudungar, som nu bestå af fullkomlig skön och rak timberskog, och den med stark upsyn och hårdt straff fredslösa och wårketigen befreda, så singo Riket där god Masstskog, försmodeligen om 20. åhr hårefter, och med en sådan anstalt, woro Höglofl. Ridderskapet och Adelen, utan twiwwel på sina ågor wäl nögde, hwarföre och derta med stor nytta lårteligen kunde wårkställas.

4. Furuskog kan omödeligen igenom gemen flytning planteras, ty det lyckas sällan och kan omödeligen löna mödan, men ejes kan det wäl låta sig giöra; Sy om jag tager Åtta eller Tio små Furar till sammans uti en klump, och hackar den Lösa med all deras Moder=Jord, när marken först om Hösten nyligen sammansruset, ty då hånger Moder=Jorden fast wid rötterna; så kunna de med god och ofelbar framgång in uti planterings Jagar Transporteras, och där beliggas widare med annan goder upriader jord; När mitt wäder då åter infaller, skredes om wåren när marken gårser, måste man doch påsa upp dem och faststrampa dem å nyo. Denna Styrtningen är god och ofelbar, men det faller alltwil fössamt at såledz antågga hela skoggar, men till plaisir Quadar wid Herregårdar, låter detta sig lårteligen giöra och med mycken nytta wårkställa.

5. Om Furuskog uti Riket med framgång skal kunna updragas, så

Så måste Juro-kärrarne sås uti stor myckenhet i proportion af platsen, som där til blesivet intagen och blandas med H:sel-Ärtter. Heddemarken därril måste ansas, såsom uti 10de punkten om Ek finnes beskrifwit; annan mark väger icke här til, än magra Ljung-Bäckar, som bestå af Sand och Dr-bottn med små Sten blandader, Glyzsandz Bäckar väga icke härtil, utan de föst med mycken urda kunna göras fasta, hwilket är ganska swårt och nästan omöjligt.

6. När Juro-kärrarne skola sås, kan man slå dem med een t:ås Klubba uti stora ändan, så at de spricka, desto för och lättare gifwa de fröet ifrå sig, at det kommer til at wäxa uti jorden. Fröet ser ut såsom små Bohwete och hafwer hwit kiärna; Sanningen måste sie, uti förste Ny-Måne efter Michels-måso, då äro kärrarne wäl mogna.

Cap. 8. Om Gran.

1. **G**ran är ett nyttigt Trä, som väger til allahanda slags Byggnings-Timmer, Kolbränneri, Wed, och mera sådant, men dock likwäl är det knapt hälften så godt som Fur.

2. Detta Trä bär större Kärrar, men lika sådant frö som Fur, kan och på lika sätt förplantas och sås, men det fodrar setare jord, och wäxer bist uti Zerblandad mull, särdeles uti dalar wid kiär.

3. Många inbilla sig, at Gran-Käda är så god som Born-de Meck, Men de sela widlyfrigt, fast Gran och Tall-Skrant kunna hafwa sin goda merite uti Läkare-Konsten.

Cap. 9. Om Ambök.

1. **A**etra slags Trä finnes icke uppe uti Riket, men uti Skåne wäxer det uti stor myckenhet på wiså Orter. Skånska Bonden kallat det Åswig-Bök; på Bladerne är det nästan likt med äkta Bök, ärtkinnaden är allenast denna, at Amböks bladerne äro krusige och torra, men äkta Bokens blader äro slätta och skina som de woro skiver strukna med olja. Detta Ambök wäxer rakt, wackert och stort, så at ett Trä kan hålla tre eller fyra last löfningar, det är ett

ganska starkt och hårdt trä til naglar, fuggjuhl uti Qwamar och alla slags trisor uti Windspel, och jämbwäl är det rätt wackert, och hwirt som Silfwer, til allahanda slagz swarfsning.

2. Detta Trå bår inga rötter, utan ett litet brunt Frö, hwar det wil wäxa får det sig sielf; des löf och qwistar äro god föda för Får och Boskap, de äro och goda til Humble-Gårdars betäckning, och rutna snart.

3. Unga Amböcker äro och makalöst sköna, at plantera häckar af, så at Konungar och Furstar däruti finna stort nöije, mycket mera annat solck; de låta sig flyttia, bestiära wrida och slåta, efter alt Weniiskians behag, och gå aldrig ut, om de någorlunda bestiedeligen handteras.

4. För öfrigt fodrar Amböck mycket god jord-Mån, och löner icke mödan at planteras uti willa marken.

Cap. Io. Om Afl.

1. Afl är ett ganska starkt och segt trä, när det fälles uti nedan af winter Månaderne, och förwaras sedan u i Redskapz-Bodar. Detta Trå är nästan det bästa som säs, til Jul, Aylar, Blancarder plankor, ja och til allahanda Musicaliska Instrumenter.

2. Afl bår frö såsom pallsternackor, hwarigenom det säß och wäxer såsom Hamp, des Rötter utwidga sig och obudne uti god jord.

3. Detta Trå wäxer stort och hastigt, hwarföre det fodrar fet och wäskig Jord-Mån; des löf och qwistar äro så goda för Hästar Boskap och Får, som Hafre; Detta Trå låter sig flyttia efter Weniiskians behag och går nästan aldrig ut, när det någorlunda bestiedeligen hanteras; Alla Bönder borde utrota de eiternästor, som öfwer alt finnas wid giärdz-gårdarne uti deras kätgårdar, och uti nåß-lornes ställe plantera Afl, så bleswo snart däraf så stort förråd, at man därmed kunde hielpa både sig sielf och Ut-Län-ingar, som denna Stråwahran giärna dyrt betalte, om den samma woro til sängz.

4. Detta Trå är också lätt at plantera, at om jag lägger om wären

svären i Ny Måne en gammal Aske-Rot med några Tefningar på,
En half alm djupt uti jorden, så skuter den upp en hel Buske, samt
ma Sommar.

5. Denna planterning löner mödan, Fröet kan och säs om
Sommaren så snart det är moget, det växer gärna uti god jord,
Men ei uti klår.

Cap. II. Om Asp.

1. **A**sp förachtas af många oförståndig, men det är svårkeligen ett
ganska godt och nyttigt Trä, ty det väger til Bryggetar, Ån-
barr, Silebyttor, Spannor, ja och til Bielkar uti Bonde-Huus och
mera sådant, det är vitt och vackert som Silfver, des Löf och qvis-
star äro nästan så goda som af Åst; des saft om Vären är så are
och bättre än Björkelaka.

2. Det är artigt med Asp, at om man säller där af ett Gam-
malt Trä, om Vären uti Ny Måne, så får man ett helt Hundra-
de unga igjen, som löpa up af Rötterne, hvilka man allenast behöf-
ter, inhägnade och uppsida, hvaraf man proportionaliter lätteligen
kan uträkna påföljden, och derta Träes nytta til planterning; Så-
dane Tefningar växer på Sex år, så stora och raka som de bästa
Humblestänger; Om jag hade en plats af ett Summe-Land, som håller
14000. quadrat alnar Rombt ungefär 40 famnar eller 120 alnar på
hvar sida af fyrkanten, så vil jag allenast plantera där en ung Asp, på
hvar Tionde alm i quadrat, det woro 144. Aspar, och mitt emellan
hvar Asp en Rote-Buske, som wäro rätteligen stor och fullkommen;
När Asparne hade stått uti tre år och wäl rotat sig, skulle jag dem
alla afhugga neder wid Roten, uti Ny Måne swar ef er Wä-
rens begynnele; Jag försakrar at jag samma Sommar skulle få 10.
eller 12000. unga Aspar igjen på samma plats, och dem sedan updra-
ga; På sådant sätt kan man på kort tid winna den skönaste löfskog,
man någonsin wil begiära, som och på fem eller sex år blifwer
dägelig til Summe-band, Ristkast, Tefning til Bonde-Huus,
Humblestänger, Löfbrytning och mera sådant.

3. Detta

3. Detta Trå går aldrig ut, när det flyttes uti Ny Måne wid wåhrens begynnele; det bår och frö; såsom ask, låter sig wål så och wårer såsom Hamp; det wårer och uti mjøger eländig jord, och torra Sand-Bactar, så at ingen möda eller swårhet är med detta Tråes updragande, utan allenast med befredningen uti sember eller sex åhr. Detta slags Trå är wårdt at plantera, på alla magra Slätt-Bygder.

Cap. 12. Om Runne-Trå.

1. **R**unn är ett wackert trå uti willa såttet, jämbwål och uti alleer och wid gårdz-gårdar uti trå-gårdar; Båren äro nyt-tige at därmed låcka och fånga Krams-foglar; det är och sant, at af dese båren kan brännas godt Brånne-Bijn, hwilket doch kan aldrig löna mödan, utan det stier af somlige allenast utaf förwertenhet.

2. Man finner och ett slag, som kallas flyg-Runn, det wårer upp af Båren som Foglar kringföra uppe uti Kyrkionurar, Höga Eker och andra Trån, ja uppå Torf-Sak; Många inbilla sig med detta slags Trå, at kunna utrårta underwårt, men jag hafwer därwid besunnet mycken Osiwertro och widstrepelse, likare Hureii, än någon naturlig driift, hwarföre jag och intet därrom skriwa wil, doch brukas detta Trå mycket, uti upriktige medicamenter; emot flygande Gickten och mera sådant, hwarom Herrar Läkare iweta bäst bestied.

3. Semena Runnen löner ei mödan at plantera uti willa marken, ty det wårer aldrig stort utan busktigt, det fodrar och mycket god jordmån, som bårtre til annat uti wida såttet kan användas.

Cap. 13. Om Ale-Trå.

1. **A**le är ett godt Trå, nyttigt til Saltickar, Skålar, Får, Trå-skor, ja och til Sielkar uti Bonde-Huus, och gifwer desutan så godt brånne och kolning som man wil begiära, hwarföre Allmoggen med flere andra, finna af detta Trå, stort nöije och mycken hielp uti Huus-håll, Alelöf äro och god föda och Låtedom för Får, som skola läggias til, att hålla asten wid mactt; Ty alla Får här uti Sverige

Sverige äro mycket benägna til wattu siukan, hwaraf de dö om Wä-
ren, så frampt de icke förut, om Hösten tärkas inwärtas med Ale-
löfs foder, samt dricka af Salt och Malört samman kokadt, och
annat foder eller wata; böra sären icke haswa uti nio dygn efter
Michels-måso dagen.

2. All wäxer alltid uti klärr och sumpig mark, hwarest god jord
är, hwarföre Ale-klärr alltid kunna rothuggas och dikas, så blifwer
däraf ofelbart härlig ängmark.

3. Alelös och qwistlar äro ochså goda at beräcka ung humble med,
fast Etter-Wäpplar och däraf starkt inwoia sig. Alestänger hållas
före at wara de bäste til humble, som dem gierna liden.

4. All haswer Frö, och sår sig sielf, samt utwidgar sig igenom
sina rötter; Det fodrar ock god fert jordmån och är altså icke wardt
at plantera.

Cap. 14. Om Linde-Trä.

1. **L**ind finnes på många orter uti Riket til stor myckenhet, det has-
wer sköna löf, och wäxer stort och wacker; Det planteras
och uti alleér, det är nyttigt för Allmogon til Bastning, K-lning,
Bränne och mera slift; Linde-kol äro mycket goda til krut; Gam-
la Skytter haswa den inbildning, at Linde-Trä skal fallas til sädane
kol, när Skytten regerar, men det är wan-ro.

2. Linde-Löf rutna snart och gödda sin mark, men för öfrigt so-
drar Linden mycket god botn, och löner altså icke mödan at däraf
wilja plantera skog.

3. Det låter sig twål flyttia, beskiära twrida och slåra til häckar,
alleér och portaler efter menniskians behag, och går sällan eller of-
drig ut, allenast botn är god och det någorlunda förståndigt hanteras.

Cap. 15. Om Lönn.

1. **L**önn är nästan af samma natur som Lind, wäxer stort och ract,
haswer stora sköna löf, som rutna snart, det planteras ochså
uti alleér. Lönn-Trä brukas mycket til Gwärs stäckning ty det är
segt,

segt, lätt och tvackert; uppe uti Stwärje finnes detta Trå på några orter uti stor myckenhet, men uti Skåne Halland och Blekinge finnes det ganska rart.

2. Lönn fodrar god jord-mån, och är icke värdt at plantera uti willa marken, at där af wänta skog.

Cap. 16. Om Björk.

Detta Trå är ganska nyttigt, starkt och segt til allahanda slags wirke, Rembl. jul-axlar, Wagn-redskap och mera sådant, Björke-brånne och kol äro näst de bästa, Näfren och Barken där af hafwa ganska stor nytta med sig; Björke-lakan är och så god, in Summa den som åger en stor Björkeskog, han åger sannemlig en stor härlighet.

2. Denna skog wäyer uti mager jord och torra Sand-Bäckar, hwarest han gemenligen uprinner utan menniskio hielp, behöfwer han alltså allenast at befredas. Det är underligt, at om Allmogen hafwer ett swedio-land af Gran och Furoskog, samt Enebuskar, så tänka de altid på med Björkeskogar och Näfwer, menandes at de därigenom skola få ung Björkeskog igen, som är god Löfskog, hwilket och skier, ty jag hafwer det sielf pröfwat; Men jag finner denna ordsat därtill at Björke-Rötter och Trå, måste finnas uti sådan mark förut hwilka warit förqwafwe, af Fur Gran och Enebuskar, hwilka Björke-rötter och Trå upwäxa af askan, sedan de få luft igenom Swedios landes fällande brännande och rånfande, samt askans giödning; Och när årer Gran-Fur och Enebuskar taga til, och wäxa, så menar jag at löf eller Björkeskogen efter handen förqwafwes och entelig aldeles förqwis, såsom jag och wärkeligen märkt skie. Asp insinner sig och altid härwid, som härinnan hafwer nästan enahanda natur med björken.

3. Björke-Löf brukas och til Får, uti brist af annat foder, och rärfar fåren uöwärtas, och betwarar dem för wattu-soten, i nästan såsom Altelöf.

4. För öfrigt är Björkelöf ganska skadeligt uti ångiar, ty det wäyar sent, och behöfwer wäl liggia öfwer uti stöck eller uti åhr i dynges

Dyngehögen, eller ock måste det upbrännas uti ängmarken, ty eljest förderfvar det Gråswallen; Är altså Bidrt icke wårdt at plantera, utan det måste wåxa up af naturen på sina orter.

Cap. 17. Om Psall.

I. **D**etta är ett ganska miukt trä, och är nästan likt med poppel-pijl; Bladen äro feta och oliga, hwarstve Bien dem ästa; Eljest däger Psall knapt til bränne, utan uti nödsfall, det wårer ganska stort, men däger doch til intet slagz twirke, utan allra måst til yrefkast och sådan små redskap, som blifwer miukt i händerne at hantera; Detta Trå är icke wårdt at hwarcken så eller plantera, ty det sdrar rätt god jord, som kan giöra bättre tjänst, än at bära sådant lumpet Trå.

Cap. 18. Om Pijbl i gemen ock Poppel-Pijbl.

I. **M**ånga tala mycket om Pijbl och hwad stor nytta intwånare på wiisa orter uti Tyskland sig däräs giöra, hwaräst ingen annan skog finnes, hwarföre de och säga, at man skulle plantera Pijbl på alla Slättbygderna uti riket, hwarest öde plåsar därtil kunde finnas: Jag tillstår, at detta til en del är sant, och kan på wiisa orter uti riket med god nytta swärkstållas; Men öfwer alt på Slättbygdernes ödemarker låter det sig icke giöra, ty om man wil at Pijbl skal wåxa äfwen så wäl uti Swarje som uti Tyskland, så måste man skaffa det slagz trä äfwen så god botten och jordmån här som därute, ty bägge desse slagz trån äro af enahanda natur och fodra mycket wåstug och dårjämte fet jordmån, då de wåxa fort och ganska stora; Men om de planteras uti mager jord, så komma de icke utur slåcken, utan blifwa purrige och knutige krymplingar som aldrig dåga hwarcken til ett eller annat, hwarföre detta slagz Trå icke kan med någon framgång planteras, utan wid städer, hwaräst många dyngo-plåser finnas, som liggia öde och brukas til ingen ting. Sådane plåsar bör de alla besattias med Pijbl-Trån, ingiårdas och beskredas, uti tiwå åhr, sedan blifwa trån starka nog at bestydda sig sielfwa, och om

städerne på deras stora utmarker intogo sig sådana planterings hagar, så wunno de snart nog stog til sin myckna åkers och ång ingiärdande allenast med pisl-trä, såsom jag widare och närmare wisa skal, ty nu hafwa städerne på Slätt bygderne ingen annan tilgång til giärdz gärdar, än stastwar och ris, som länden Borgarne til stor bekostnad, och stogarne til stor skada ock förödning.

2. Sammaleddz är det bestaffat med alla Byar på Slättbygden uti Skåne, wäster Götland och flere andra provincier, hwarföre hwar Abo på hwarert helt hemman uti sådana landzorter borde påläggas at plantera Etrhundrade pilar och dem behörigen befreda, hwarert set jordmån och god sådes ort finnes, som är ett ofelbart bevis på jordmånens godhet.

3. Til upsyn öfwer sådan plantering kunde befallas Stådingzmannen uti hwarje Soctn, at därpå hafwa insende, och han skulle hafwa mactt, at sätta til Rote-mästare så många som behöfdes, efter Soctnens storlek och belägenhet Crono Länsmannen skulle häröfwer uti September månad årligen visitera, och gifwa sin Befallningzman noga specification på alla städdes planteringar, efter nummer och Hemman tahl, som samma specification d. i. nästföljande October. til wederbörande Herr Landzhöfdinge skulle insända; Och hwilken boude som försummade denna plantering skulle böta 2. öre Sülwermunt för hwarje Trä han försummat at plantera, hwilka böter strax och oiwedersägeligen borde tilhålla Crono Länsmannen och Stådingzmannen hwardera.

4. Til denna planteringsens fortkomst wil jag wisa ett ett godt och ofelbart manier på följande sätt. Jag wet, at intet helt Hemman finnes på slättbygden uti Skåne, som nu hafwer ringu eller adels trätriso tunne-land Hastre-jord, utom all sin mångfaldiga goda Råg och Korn-jord; Af samma Hastre-jord skulle hwarert helt hemman ingiärda och befreda ett tunne-land, och då woro det icke mera än 80. famnbars dikning eller giärdzgärd på hwarert helt hemman, och däruti borde hwarert helt hemman plantera 1600. pilar a 3. alnar råknadt emellan hwarje pisl, och wid roten af Pilarne kunde ock stictas habelndret

adter uti jorden, så vunnos skog ofelbart på fem eller sex åhrs tid til hela Skånsta slättbygdens största förnödenhet, Nemb. til skafver och viis til deras Giärdzgårdar, hwilket och i sinom tid til bräne kunde användas; Alla slita planterings hagar borde anläggias uti quadrat, ty därigenom besparas mycken Giärdzgård, såsom sagt är; Ock om en sådan planterings haga, med sin ena sida gränsade in til äcket giärdet, så blifwa ingiärdningen just en fjärde part mindre. Om det wore möjeliget, at sammansättra 16. hela Hemman, til at såledz ingiärda 16. tunne land, til deras samfalta planterings haga, så sluppo Allmogon med hälften mindre Giärdzgård Nemb. allenast med 40. sambuar på hwart helt Hemman, och hwart Hemman sin go doch siet tynneland uti planterings hagan, så stor är krasten af quadraturen; ock detta är bästa manieret at tvärkställa all plantering, ty de planterningar som stie uti öppna fältet eller ut med giärdzgårdar niuta ingen fred, utan ödeläggias af odygdige poikar och utaf **Bestar**.

5. Til at widare bewisa denna min talans ofelbara riktighet och stora nytta för Slätt-Boarne, så wet jag, at de alla hafwa litet eller intet mulebete; Om nu hwart hemman hade sin andehl uti en sådan planterings haga, så blifwo där ju antingen så god ång som man någonsin wille begiära, hwarpå Slätt-Boarne också lida brist eller y ock kunde planterings hagen brukas til betes haga för ny burna kor, eller också ången höstas först, och astraden sedan asbetas. hwilket alt kåro sig beqvämbligen giöra sedan pilarne hade wal fattadt rötter, och blifwit fasta i bårten som stier på tre åhr; Slätt-boarne hade här af tre dubbel nytta, och desutan wunno och slätt-boarne igenom en sådan plantering rötter, hwita de så wäl som andra giärna åta.

6. Om någon skulle fråga, hwar slätt-boarne skulle få Pilegrenar til all denna plantering, så swaras därpå, at så stort förråd finnes altid i orten, som kunde bespisa de tre första åhrens plantering; sedan kande altid planteringen förökas af sin egen gröda, och om han en gång kommo uti behörigt stånd, så kunde den samma ock aldrig utödas, så frampt den någorlunda menligtigen och förnuftigt handterades.

8. Medan

7. Medan Allmogen med sådan planterningz afswarfamma sin rättande woro sylosat i e, så borde de och förstonas för alt annat planterningz arbe. e, to när Allmogen öfweritas med förmycket på en gång, så trestas de uti alt, och giöra slätt intet som dåger.

8. Nu hafwer jag så widlyftigt skrifwit om dese planterningz hagens beqwåmbliga inrättade, och stora nytta, så at hwar rättsinig kan finna, det jag skrifwit sol klar och oöwderfågelig sanning; Nu wil jag än widare wiså, huru Pijsl-Trån skola särrias uti jorden med god framgång, och sedan handteras när de kommet uti wårten.

9. Gemen Pijsl och poppel-pijsl planteras på enahanda sätt; Nembl. när jag finner ett gammalt Pijsl-Trå, så afhugges des topp; uti Ny måne strax efter wårrens begynnelse, och den gamla stubben blifwer så ståndandes, hwilken tre åhr därefter får lika så stor Crona som förr, och waktare, hwilken Crona åter uti det sårde åhret kan afhuggas å nyo och brukas til ny planterning. När jag således sår en hop pile grenar, hwardera til semb eller åt minstone til fyra alnar långa, så tages hwar gren för sig, och därpå affkiaras alla små qwistar, at grenen blifwer just som en stake, den samna belägges uti minsta ändan, med en trasa som är sölar uti tiåra, hwilken trasa fastbindes; den stora ändan af stubben bultas något litet med en yre-hammar at han spricker, och uti de restwarne instickes några hafre-korn, sedan sättes denna stora ändan af stubben en alm diupt uti god sidlant jord, hwilken öfwer alt finnes på lårt bygderne uti Skåne och Wåster-Giötland, Jorden trampas sedan omkring stubben wåt til, så år planterningen fullbordader, när alla pijslestabbarne således blifwa fatte. Denna planterning bdr stie strax när Pilestabbarne från moderstammen åro afhugne; Skulle det hända, at planterningen icke så hastigt kan fullbordas, så måste stubbarne läggias uti wårten, til des de skola särrias, så hålla de sig friska,

10. När planterningen såledz år stiedd, och det lider til Pingst, då marken blifwer torr, då måste dese planterade pijslar besit igas, och jorden omkring dem å nyo fast trampas, då hafwa de och beqnn, at slå röt:et uti jorden, och kiuta många sido-qwistar från sig ofwan jorden

Jorden, neder ifrån roten upp uti toppen; Sådane qvistar måste med handen sakta och warsamt aflagas, doch lämbnas därpå så många qwar uppe wid toppen til Crona, som därtill kunna wara nog, hwilka sedan wåra desto bättre; Sammiledes måste dese planterningar ansas en gång wid nästföljande Midsommar, då Chronorne sedan wåra starkt och blifwa wackra och stora til nästföljande Larkmåso. Befrueingen så wida denna som alla andra planterningar är högnödig öfwer två Somrar, sedan är denna stark nog at beskydda sig self.

ii. När den således planterade Pilestrogen tiltager, at han kan brukas til Giärdz-gårdar, så af huggas altid topparne på hwart annat trä uti Linorne, så få de öfrige desto bättre lust, och wåra desto starkarne; de afhugne pitar, sättas åter nya Cronor igen, all sli afhugning måste stie uti Ny måne wid wåhrens begynnelse, eljest är alt arbetet förderfwat, på hwilket alt en förnuftig Hushållare bör gifwa noga act.

Cap. 19. Ene-Trä.

1. Ene-Trä är mycket segt och starkt, men det wåyer ganska sällan större, än til Humblestänger och Giärdz-gärdz staswar.

2. Enebär äro goda til Bräme-wijn hos dem som det förstå rätt at handtera, Enebärs Olja och mos äro wäl bekanta på Apotecken; Allmogen brygger dricka af Enebär, som smakar wäl uti tre eller fyra dagar, sedan dåger det icke.

3. För öfrigt löner detta trä icke mödan at plantera, utan fast mera at rot hugga, ty man kan altid förlita sig därpå, at upröddia Ene-märk gifwer hårtlig Råg, och Bohwete, ja en dehl därpå är och så god, at och korn skulle kunna wåra wäl däruti.

Cap. 20. Om Hyll eller Gläder.

Hyll wåyer mycket uti Skåne, Men uppe uti Riket wil detta Trä för kiöldens skull icke sora, fast det med stor slit planteras; detta är ett nyttigt trä uti Nordiska Landerne; af des blommor besredes

redes en spiritus, och af baren en sirap, som många Läkare höge värdera.

2. Hyll når den växer så stor at den kan fyrklyfwas, så är det äfwen så wacker till allahanda slag; swarfning som Byxbom, det är i sig sielf Citron-gult.

3. Om detta Trå skul kunna wäxa uppe i Siwärie, så måste man byggia ett plank emot Söder och Norr, på en god grundswall af gråsten; därwid bör Hyllen planteras, på södra sidan, en half alm diupt uti god Högländt set tord, och det uti Nö måne twid växrens begynnelse, så triff han förmodeligen, och kommer snart till at bära blomster; Men baren mogna sällan för nattefrost skul, som twid Lärsmåso tid uppe i Landet strax insfaller; doch kan det och lyckas, om man om natten beräcker Träen med marmor och Halmstakar, och gifwer dem öpning twid middags solen

4. När Hulle pinnar brännes uti en Byxepiipa, gifwa de godt Lusck till ritning.

Cap. 21. Om Ben-wed.

1. Detta Trå hafwer grå bark; Om det finnes så stort at det kan fyrklyfwas, så är det wacker till allahanda slag; siwa swarfning, och set äfwen så wäl, gult, blankt och rent ut som Byxbom; Detta Trå finnes allenast uti Skåne, på några orter, och låter sig icke wäl plantera.

Cap. 22. Om Hård-wed.

1. Hård nästau af lika natur med Ben-wed, och hårdt at swarfwa, som ben, men åtskiudaden är denna, at detta trä är hwit och blankt som silwer; det så wäl som Ben-wed växer at drig stort, utan i Buskar och löner icke mödan at plantera,

Cap. 23 Om Uggle-kunn.

1. Detta Trå väger allenast till små spåker-käppar, som bliffwer siwta och lätta, samt rätt wakra när de öfwerstrykas med en wacker Farnis

Cap. 24. Om Slån-Törne-Björn- bårs- och Tröste-Bustar.

1. Slån tvåpa såsom Törne Bustar, Men båren säjas twara goda at giöra wiijn af; de brukas och mycket uti apotheken; Slån-rötter rengjorde åro och goda at lägga uti nybrygder åtticka
2. Wid törne så wäl som wid slån är at märka, at hwaräst de tvåpa så är god jord at uprödia til åcker och rågsåde.
3. Björnbårs rijs och bår finnas och at id på renaroch gamla ödes-åttar, hwaräst ggd jord är; desse bår åro så gode som swarta wiijnbår eller Kirsebår at giöra wiijn af.
4. Tröstebustar dåga allenast til bränne-och giärdz-gårdar uti nödfall, doch säjas kolen af detta Trå twara g da ul frut.

Cap. 25. Om Hage torn.

1. Detta Trå är åfwen så taggigt som törne, däråf planteras les-
swarwe giärdz-gårdar, som åro ganska starka, det måste plan-
teras uti Ny måne och god fet jord, sammatedz giöras häckar af li-
gulstrum, men det hörer til trågårdar.
2. Många ympa Påron-trå uti hag-onns stammar, men det löner icke mödan, ty de tvåra wäl i hop, men ympen öfverwå-
rer altid så starkt, at på 6. eller 8. åhr måste ett sådant trå af sig
sielf förfalla, när storm och blåst sdrå derpå.

Cap. 26. Om Willa Påron-Trån.

1. Esse trån finnas icke uppe uti Stwärje med mitt hwett, men uti
Ståne sås många deraf, doch båra de aldrig god frukt, u-
tan de måste flyttias in uti Trågårdar at deruti oculera eller ympa;
Tråen häråf tvåra wackert rake och store, och åro gode til all slagz
swarfning; För öfweigt löner det icke mödan at plantera uti willa mar-
ken, ty det fodrar rätt god jordmån; hwarföre det låmbnas åt Trå-
gärdz-mästare, at däråf updraga desto flere och så många som möjle-
ligt twara kan

D

Cap.

Cap. 27. Om Alm.

1. **D**etta trä finnes icke uti Skogarne utan ganska rart neder uti Skåne och Halland. Alm är för öfrigt ett präcktigt trä, som hafwer sköna och raka både stammar, Croner och stora löf, hwarför det ock är behörig möda twärdt. Alm twäper fort som Ask, och stort som Bok eller Ek; des plankor äro nyttige til allt slags Snickare arbete, des löf rutna snart och gibba sin båtten; Uti början när detta trä sälles kännes det miukt, Men sedan det sägas til plankor och för twaras under tak uti några år, så blifwer det hårdt och segt nog, och låter sig böna och polera såsom wallnöte-trä, så at det blifwer blankt hwiitt och skinnande såsom silfwer.

2. Detta trä brukas mycket uti alleer wid Herre gårdar, och låter sig ganska beqwämbiligen flyttia, plantera beståra, twida och slåta til Lust-haus och alt människans behag; Det twäper på sandjord som är något litet mullblandad; det är mödan twärdt at där af updraga hela skogar, som och lättel. kunde lära sig gödra; Sy de gamla så Almar som finnas uti Riket bära frö uti tunne tahl, som låter sig så, och twäper upp såsom hamp, hwar til hedmark kunde brukas, på sätt och wijs, som uti 10. punct. om Ek är förmålt; Befredningen behöfdes icke öfwer 6. år, ty det twäper fort, så singo man snart deraf hårlig stor och Rak twyen ung skog. Twistarne och löfwen af desse trån, äro och så gode til Bostap och annat bruk, som af något annat slags trä.

Cap. 28. Om Wie-Rijs.

1. **D**etta trä twäper aldrig stort, utan uti Buskar, triffwes bäst uti Kiær; det är ganska nyttigt för allmogen och starkt til Giärdsgårdars slåtande, doch är det icke twärdt at plantera, utan fast mera af allungmark at utödas ty det löper widt och bredt med sina rötter och förderfwar mycken ång.

2. Moras, hwaråst Wie-rijs finnes böra rot-huggas och watnet dragas från dem med huswud djfningar, så blifwer deraf god ång.

Cap.

Cap. 29. Om Fogel Kirsebärs Trå.

1. **E**t in tills hafwer jag beskrifwit, alla de slagz iwilla tråns Na-
tur och egenheter som finnas uti Riket, och mig bekante äro,
kunmandes jag knapt tro, at flere slag finnas, som äro wårde at bä-
ra namn af tran, nu wil jag och skrifwa om ett slagz Trågårds trån,
som jag af många prof befunnit kunna giöras wilt här uti riket, at
dåraf uti hast, med stor nytta kunna winna stora skogar

2. Detta slagz trå kallas Fogel kirsebärs-trå, ty ganska män-
ga foglar insinna sig, hwaråst dese bären wåra; Tråen så wål som
bären äro twänne slag, det ena slagz bär äro swarta och best söta,
det andra slaget äro blekröda och Gul-strifwige; bägge dese slagz
trå äro af enahanda natur, doch wåra de trå gemenligen starkast både
på högd och tiotlek, som bära de swarta bären. Af dese swarta bären med
stenarne samanstampade brännes på Apotecen et watten, som är godt emot
alla hefiga sjukdomar, Hiärtångslan och sielfwa fallande loten, hwar-
om Läkare wid anfodran gifwa närmare pestied; Brännewijn
brännes och häras, som wål löner mödan. De rödgula bären äro
och goda at äta, men alt för söta och ei så hälsosamma som de andra;
de dåga icke heller til watten, såsom mig berättadt är, men til brän-
newijn äro de ästwen så goda som de förra.

3. Dese slagz Trån hafwer jag befunnit wgra så gode och nytti-
ge at de knapt hafwa sin tiite, Jag hafwer stes ägt tran häras så sto-
ra raka och wälwyrne, at dåraf kunnat giöras mur-bietkar til 16. al-
nars längd, och 10. tummar uti quadrat i minsta ändan; Af ett så-
dant trå hafwer jag lärit såga 30. styk. plankor a 3. alnar långa hwar
planka, hwiilka jag hafwer befunnit wara ästwen så wakra och strifwi-
ge som Wallnöte plankor, men mycket starkare til alt slagz Snickare
arbete. Om man hade sådan skog, woro han bättre och fästbarare
än den bästa Euroskog.

4. Dese slagz trån wåra uti mager och uti fet jord, doch tris-
was de bäst på sundjord, som är litet mull blandat; ju fetare jorden

är, ju sårre och saftfullare blifwa bären. Stenarne af dem sår sig och så, såsom hampsfrö; detta slags trä wårer fortast af alla, och sårter stöna Cronor; det låter sig och ganska beswåmligen flyrtia och Transportera hwarthän man behagar. Om dese slags kirsebårs stenar och uti Julii månad, när de äro mogna, bleiwo fatte, uti alla planterningars hagar, iblandt hafel och alla andra planterningar, så singo man snart ofelbart se stöna trä, och mångfaldig skog af detta slags Sadane stenar kunna lätt säs uti stormyckenhet, ty sielstwa bären såles här, på många ställen uti rume och stieppe-tahl.

5. De ta woro rätt ett slags trä, at Sä, på stora Hedemarker uti Riket tillijka med Hafel-nötter, Euro-kärrar, Almfrö och mera sådant, til at där bringa allahanda slags skog uti wårt så mycket som någonsin möjeligit woro, ty alla slita hedemarker som nu liggia öde, de borde med all flit upadlas, lüngen och des rötter utrotas och utbrännas, Riket til ganska stor nytta, ty jag förstår at ingen öde mark af dese heder finnas, som ju kunde giöras antingen til god åker til råg och bohvete, eller och til ång, eller åtminstone kunde sådant mark bära god skog, som och hafwer sin stora nytta med sig, hwilket akt om der en gång kommo uti stånd, så woro det en oskattbar och säker båtnad för Riket; Och fast sådant icke kan sie öfwer alt, uti en ei heller uti två mans ålder, så böra wi likwål uti wår tid giöra så mycket som wi hūma, och wijsa estertoumande wågen, at fullföra arbete som så nödigt och nyttigt är.

6. An widare wil jag föreställa at Ha:s Maj:te och Riket äga hedertliga fästningar och släder, hwarthil finnas stora ågor af åker ång och mångfaldig utmark, och dock likwål wid ingen af fästningarne och knapt wid någon stad af wårde åger Cronan så mycken skog, at deraf kunde giöras en Fascin eller Stångskog, fast mindre någon pallfåde, Spansk-Nyttare eller der ringaste Krigs-redskap, fast sådane Materialier, wid alla fästningar, altid uti stor myckenhet beshwärs. Jag hafwer sedt, at uti Lund, Lanz-Crona, Malmö Ystad och flere släder, finnas sålader eller utmarker, som hålla två a 3. mil

mijt uti omfref, af så god jordmån, at icke bårtre finnes uti Riket, och af all sådan utmark behöfdes icke hälften til mulebete, för de så Creaturen, som städernes invånare äga, hwarföre kan då icke Hans Maj:tt, på hwar sådan såladz-mark låta ingiärda åt sig en Part til skog och wilt, til storlet åtminstone af 25 tunnor land, som icke in tager större sålt, än allenast 200. sammar eller 600. alnar uti quadrat, Nembl. på hwar sida af fyrkanten. På en sådan plats kunde Hans Maj:tt altid hafwa fyratijotusende större och mindre trå uti föräd a 3. alnar råknadt i quadrat emillan hwartrå, utom nörebustkar och annan suåd skog utan tahl; hårtill woro desse kirsebårs och desman Pilt-Trån ganska beqwåmlige, hwarjämte och igenom befredningen asp af id insunno sig obuden. Sådane planterningar kunde Hans Maj:tt til Ewårdigt åhro minne, och wid påkommande frigg:ider eller annat såstnings arbete, hade hans Maj:tt strax mycket wårke och brånne wid handen, utan någon särdeles befofnad, som nu akt med mycket möda och omkostnad, måste långwäga ifrån anskaffas; Uti frigg:ider woro och sådane hederliga lundar på Slättbygderne, ett nöje och en prydnadt för hela omkring liggande lander, och hans Maj:tt hade då en liten wild-bane wid hwar stad af wårde uti Riket; Sy wådt felte aldrig när slika parkar blefwo befredade och wårdade. Sedan unge skogen och woro wopen öfwer boskapz bete, kunde sådane parkar brukas til mulebete och lända til anjentlig nytta.

7. Om någon skulle invända, at slike parkar och planterings hagar wid såstningar uti frigg:ider woro skadelige, om fienden sig dem bemåktigade, så swarar jag, at sådant är ogrundadt, ty när fienden faller in i ett land, så flyger han icke dit; ty elden han wisar wål röt förut, så at en waksam Commendant altid med Garnisonens och Bårgerstapens samt nåstliggiande Land-Boars hielp, hade tid at låta falla och införa all sådan skog uti fästningen, hwilcket woro mycket lättare, än at sambla en sådan myckenhet uti af Trå-wahrot in i fästningen, lång wäga ifrån Nembl. ifrån stora skogarne, som äro syra eller sembl milt aflagne; För öfrigt om en sådan skogs park

falles

fälles, så blifwa doch rötterne af träen uti jorden, och när den samma eiter erhållen fred åter blefwo indiktader och wårdader wäppte ny skog up af sig self, hwarföre sådant arbete hafwer obödelig nytta med sig.

8. Sådane Parkars inrättning, kunde icke lända skåderne til någon affaknad, ty en sådan liten intäppa kunde icke saknas, uti så ganska stora utmarker som i inblige städer äga.

9. Til at inrätta och befreda desse parkar, det kunde omöjeliggen lända hwarken Hans Maj:et eller landet til någon Gravation, när det på följande sätt blefwo fullbordat; Nembl. Första Huswud dijkningen borde stie af Soldater på Cronans bekostnad; Ett sådant Huswud-dijke omkring hela plagen borde wara en half sambn diupt och två samnar brede, och af den således nykastade mulden och torfwen borde göras en wall innan för dijkningen, som höllo en sambns tioklek uti botten och en sambns högd efter sin behöriga affättning. Til en sådan dijkning och wals uparberande, kunde aldrig i högsta mätto fodras mera än åtta hundrade dagswärken af Soldater; det woro icke mera än 75. Dr. S:mt Extraordinair bekostnad för Cronan, utom Soldaternes ordinaire sold, och sedan en sådan wall en gång woro färdig, så kundelen sådan park befredning indelas på fyratio stycken nästliggande Crono-Heman, at ärligen hålla den samma wid makt, antingen med torf af hostliggande såladzmark; eller och sedan wallen woro färdig och ihopsunken, at sättia där ofwanpå en flårad Giärdzgård af Eke stäiver och ene-ris; med sådan indelning kommo icke mera än tiugu sambnar Giärdzgård på hwar helt heman at ärligen hålla hwid makt, och wid första inrättningen kunde så hielp af hela Hårdet, och befrijas desutan från all annan plantering.

10. wid hwarje slikt park, borde sedan sättias två koiror eller små hus, för två waktare som skulle hafwa hwar sin kålhage plag och ett halst tunne korn-land, til lön för sin möda, och desutan wara Skattfrie. Sådane waktare borde bewara parken för alt intrång, med Jägerij Betjänernes tilhielp. Förasskiedade Nyttare och Soldater togo sig gierna sådana syftor uppå, och kunde winna sin föda således ärligen i stället för nöd och fattigdomb nu drifwa dem til många olofliga handgrep. 11.

11. Om skåderne wille sielfwa påtaga sig, at behörigen indijka, plantera befreda och framgent betwaka sådana parkar til Hans Maj:tt och Riitsens tjänst, så kunde och Bürgerkapet sielf så nintsa sådanne Parker til godo, antingen til kohagar eller ång hestnad och asradz-bete, sedan den planterande magstogen woro wuxen öfwer bestaps bete.

12. At Hans Maj:tt och Riket lida alt för stor och otrolig skada, igenom jordmånens ödeliggjande, det kan hwar ock en se; som sårdas och refer igenom provincierna och wil öppna ögonen; Swillet härdrörer merendels därpå, at de stora Hede-marker och utmarker icke äro delte, utan hafwa ofta Femton interesserade Herstaper, som icke komma öfwerens om delningen af marken, fast mindre at bringa landet uti behörig Cultur, hwarpå exempel finnes uti Riket större och mindre uti tusende taht, där förre woro högstnödigt, at alla Hede-marker blefwo delte emellan alla participanterna; ty denna regel står här utinnan fast, interest Reipublicæ, ut Domina rerum sint certa, nam quod multi curant, nemo curat.

Cap. 30. Om alla Willa Tråns flyttjande.

1. **W**an måste laga at man får wakra rakstämige Trån at flyttia, som hafwa fulkomlige rötter och wackra Cronor.

2. På alla willa trån som flyttias til at blifwa hög skog, måste hufwud-speken uti Cronan ganska noga actas, ty om den förderfwas, wäxer Trået aldrig uti högden, man blifwer purrige och busligt. Uti alleer äro buslige trån wakra, som hafwa stora wida Cronor och låga stammar, hwaråst de ock hafwa stor plats at wäxa på, och sådane planterningar böra beståras uti Hufwud-speken; Men de trä som planteras, at deraf wänta timberstog, de måste omöjneligen röras uti hufwud-speken; de andra grenar uti Cronorna kunna ock böra bestiedeligen wid flyttningen beståras, så rotfäster träet sig desto förre och starkare; Det detta läres bättre uti fältet på kort tid, under en god skyromans hand, än om jag därem wille skrifwa ett helt ark.

3. Rötterna måste ock måtteligen ock wahrsamt beståras, särdeles

Deles bör hierte-rotten litet koppas, desto bättre drifwa sido-rötterne.

4. När ett ungt trä således är färdigt at plantera, så grafives en håla därtill, efter den ordning, som man sielf wil inträtta, igenom indelning efter sudret. Hålorne proportioneras efter rötternes storlek, som ankommer på hwar och ens eget goda omdömmen; dock välgår man icke ofra at flyttia ett trä, som är större, än at det ju låter sig åtnöija med en håla af en alns djup, och tre eller högst fyra alnars widd; det tages och i acct, at det icke är godt, at sättia trån mycket djupt; När de hafwa en half aln djup mull öfwer rötterne, så är det alt nog, ty de sunka altid djupare, och mulden förökes altid äfwan til efter handen.

5. När hålan således är färdig, måste man på det högsta bestäta sig, at hafwa så mycken god folgårdz jord wid handen, at man åtminstone därpå må kunna gifwa i hwar hålas botten två skyflar, at därmed wäl bädda under træs rötter; där öfwan på sättas det nya trädet, sedan kastas äfwan på des rötter och så tre eller fyra skyflor sådan god jord, så at de dermed blifwa beräcte, hwilken jord sedan acktsamt fasttrampas, så är planteringen färdig, resten af hålan kan fyllas med sämbre jord.

6. Det måste och i acct tagas, at de trån som flyttias, måste wid upryckningen af moder jorden, teknas efter wädersstreet af norr, och när de åter sättias, så måste det stie efter samma strek, då triswas de desto bättre.

7. Alla Fruktbärande trån måste flyttias uti nedan, straxt efter Michaels-måso, det låter sig och wäl giöra om wären och wäl aldeles uti ny måne, men med ganska ringa och swanskelig fortgång; ty torka och storm som gemenligen insfalla, om wären, äro bägge högst skadelige för ny-flytte fruktbärande trån; den ny-grafue jorden wil då icke heller sunka eller fastna wid rötterne, utan giäfer städze och dunsias ut af wår-winden, då måste man städze hielpa planteringen med wartuing, fast-trampning och annat klifferij, som sällan lyckas.

8. När Fruktbärande trån, således äro wäl planterade om hösten

sten, så måste man passa upp dem när stedsjände tvårskog tvåd Is-läknin-
gen, när jorden gläser, och tvår-tårkan begynnes, och då trampa fast
jorden omkring alla träen; Om det och skulle behövas, måste man
och då belägga hvar trä, med en tvårhand; tiocker gräs-torf runde
omkring vid roten, så kan tvår-tårkan sig icke där igenom tränga, och
gräs-sidan af torfiven tvändes nedföre emot jorden; denna torf blifver
och til god mull i sinom tid, hvaraf träen och så styrkio.

9. Alla fruktbara träen måste flyttas u i Ny-måne, om Hö-
sten eller och tvären, de tåla det, deras natur och drift är sådan; för
öfrigt handteras de lika som de fruktbara; Om tvår-tårkan är myc-
ket stark, så måste man gifva de träen nödig tvatten, som flyttas om
tvären, dem fast trampa och med gräs-torf belägga

10. Om två Träns updragning igenom Sanning hafver jag
här förut så tvådlyftige skrivit, at icke mera där om kan behövas; Och
det är den lyckeligaste planterning, särdeles af Ek, Bok, Fur och Gran,
som altid tvåra bäst i moder-jorden. Ask, Asp, Alm, Hågel, So-
gelkirsebär-trä, Pust och flere låta sig beqvämbligen flyttas efter Venus
njstians behag.

Cap. 31. Om alla Träns Upqvistande.

1. Sedan unga träen således äro planterade, fetar det aldrig, så tvåd
da de blifva tvåd lif, at de ju tvåd nästedsjände tvåd som tvåd, hafva
tvåd färd af sig. åtskilliga tvådskär på tvåd tvåd-stammarne nedan
för Eronorne; Tvådgårdz-Mästare åtskär alla sådana tvådskär i
tvåd, strax efter tvåd som tvåd, så tvåd de aldrig igjen, de böra och
utödas, tvåd eliest förderfva de tvåd tvåd-stammen. Detta hålla Tvådgårdz-
mästare för en stor hemlighet och således upåma de alla sina Tvåd-Scho-
lar; Jag vil tvåd at Tvåd därigenom drifvas at tvåd som tvåd och högs-
stammige; Men tvåd tvåd tvåd jag påminna detta, at alla tvåd tvåd-
af de tvåd som tvåd, blifva igenom tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd
marn, tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd tvåd
som på slutet förderfvar Tvåd. Tvåd tvåd eller de tvåd tvåd tvåd tvåd
E

redan för stora om Widsommar, därföre borde bestämningen ske en månad förr, och heller en gång efter; Men en Trågårdz-mästare som hafwer 5. eller 6. tusende Trån, hinner icke amortunda at skida dem.

2. Til at uröda desse sidostårt, och bewara stammarne wid sin slätther, hafwer jag besunnit bästa medlet wara, at noga uppassa planterningarne, och strax afstramma sådane sidostårt med fingeren, så snart de wisar sig, och detta bör och kan practiceras både med willa, så som och med alla Trågårdz-trån, Rembl, yppningar, Oculeringar, Copuleringar och affugningar, då hufwudspesen til Crona altid låmbnas ordred. Öfningen gihwer häruti bästa uplysningen, sedan man i anledning häraf, lägger handen wid arbetet och hafwer lust til handtwärket.

3. När träen och åro styrte, eller och eljest med alla slags Trå, hinder det ofta, at falska qwislar skjuta upp af jorden från Rötternes; de samma måste strax actsampt affliaras wid sielwa roten, ty eljest ödelaggia de sielwa hufwud Trået.

Cap. 32. Om alla slags Tråns Hamblande.

1. Sörja willa trån, som stå til skada för Åker och Äng, de hamblas gementligen uti nådan straxt efter Michels-måso, uti mening at de icke skola skura nya grenar; igien; Men jag försäkrar, at det doch sker nåsiföljande åhr; därföre är det bäst at afhugga alla sådane grenar u i nådan straxt efter Widsommar, så förtorkas barken uti sielwa aihugningen, igenom Sommar-hettan, så at inga sidostårt däraf mera kunna utspringa.

2. Om jag åter hafwer Aple-Pårön = Ritsbårs = eller Plömons trån, som åro utgambla, och doch af så goda sorter, at jag dem icke digt mista wit, så måste man hambla dem starkt uti Ny-måne wid wårens begynnelse, så wara de snart ut igien, och toppen kan således på tre åhr aldeles förnyas, och bara god och mycken frukt uti 20 åhr därefter; Sammarnes och rötternes kraft, kan och förnyas igenom det, at rötterne beligis med blå-lera och mycken wäl rutten och kunnem fuktedynga åfwen på blå-leran. Ly obrunnen göddning förderwar

berfivar alla trån. Null som finnes uti gamla Eker och Böker, är och makalös giödnung för alla trä-rötter, om ock gl. frukie Trån äro i hällige, så måste de fyllas med blåtera, den hindrar widare förbruk- nelse, och förfriskar alla gamla stammar.

Cap. 33. Om alla slags Tråns Fällande.

1. **H**et timber och wirke som skal blifwa segt hårdt och beständig till groft arbete ock gagns iwahra, måste fällas uti Novemb. Decemb. och Januarii månaders nedan; Så snart Februarii månad kommer och mildt wäder sig insinner, så börja trån hembiligen at draga saft från rötterne, och om något trä då fälles, så tager det snart maskar och förbruknelse till sig; Entl. om det är stark winter uti Februarii månad, som ofta händer, så kan timber och groft wirke och då fällas uti ne- dan och swara passabelt nog.

2. På allt trä som fälles till groft timber och wirke såsom Ek, Bök, Fur, Gran, Art, Alm, Ale, Björk och Kirsebårs trä samt Asp ic. måste barken och sqvollen afhuggas strax, förån det lägges bort at förwaras ock seg-torkas, och sådant låter sig bäst giöra efter snöret och krum Circklen; ty eljest sättas sig strax maskar emellan bar- ken och Sqvollen, som anstikka och förderjwa allt det öfriga träet.

3. Appull, Pårönträ, Hyll, Bentwed, Hårdwed, Lönn, De- pel, Hågg ic. som hastigt torkas antingen emot Söten eller uti Ba- tare ungnar, och strax sedan brukas till swarfning eller Gevärshockning, de måste alla torkas med barken på, eljest spricker träet, och får så många Reswar, at det blifwer odugeligt.

Cap. 34. Om alla suka tråns skökel och hielp.

Detta hörer mera till Trågårdsmåsteriet än till willa Skogs-Trån, doch wil jag mig där om utlåta, såsom följer

1. **S**edan ett ungt trä är planterat, ock man twet säkere, at det rotfast sig, därutaf, at det twyret wäl efter planterningen till nästa Dingst, så händer det ofta, at det sedan suknar, des löf förfallna, ock inga nya qwistar utskutas; Dese tecken bewisa ofelbart Træes suka

finfdom, som strop måste botas, eljest dör det. Sil at afvärja så-
dan, upkastas jorden warsamt neder til træes rötter, doch utan at
rubba antingen träet eller rötterna, sedan måste man noga visitera den
mullen som ligger omkring Trä-Rötterna; det kan hända, at uti mul-
len wid Träes hierte-rot, finnas gemena gräs-rötter, som saerl. äro uti sin
natur så starka, at de neder uti jorden kunna stiuta sig tivät igenom
alla slags träs hierte rötter, hvarigenom alla trån ofelbart dö, om
om icke gräs-rötterna snart blifwa bort-tagne. Skulle wid visiter-
terningen ingen gräs-rot finnas, så lär Stadän komma af nullwador
och jord-m' s, som wid rötterna gjort sig gångar och brackt jorden i
ordning, då måste mullen med fingrarne warsamt stickas fast emellan
rötterna, och sedan med handen fastklappas, däruppå slås et stop el-
ser en kanna blod, och sedan fylles hålet omkring träet, med ny, ren och
god mull, som ackersampt fasttrampas utan träes rubning, som säkert
så kommer sig före, eljest är och alt hopp ute.

2. Gambla trån som således sänka, måste man och visitera,
om några gräs-rötter, eller mullfärfelstätt finnas wid deras rötter,
och då hielpa dem såsom sagt är; Men finnes icke sådant, så är det
bäst at skaffa sig en liten kalf, och låta stjära halsen af den uti träs
hålan och låmbna blodet kroppen och skinet omkring träet, neder i
jorden, på des rötter; Om man ock skulle besinna wid samma visiter-
ning, at träet hade ganska många grofwa rötter, så bör man alla
de grofwaste afhugga, doch skona hierte roten, och sedan fylla uti hå-
let, ätwan på rötterna och den döda kalfwen, två eller tre stuf-kär-
ror Blå-Lera som fast trampas, och sedan fylles hålet aldeles med
ny god mull; Jag försäkrar at träet kommer sig strax, och bär sedan
mera, större och bättre fruct än någonsin förr, Ly somblige gamla
trån taga sig den oivnan, at de wäpa mera neder uti jorden, än af-
twan jordens. Då Cronorne sänka och försalna, men på detta sättet
hjelpas de och förnyas, at de såsom unga trån sedan wäpa ärligen
i Cronor och bära mycket fruct och god, härjante måste man ock
wäpa den gamla lurswiga barken af dem.

3. Trå unga och gamla sukna mycket af brand och Kråstvetan, hvilka döda träden, om de ei hjälpas, dese sukdombom. Kiännas och botas på följande sätt.

4. Kråstan uttrar sig igenom små svarta hål på träns stammar och hufvud grenar, hvilka hafwa diupa rötter och fråta sig på kort tid in til kärnan, så är det ute med träet; Sådane Sår måste utskiäras tidigt och strax, så snart de märkas, och hålen beläggas med ympe wår, och wårduk åfwan på, som fastbindes, så blifwer träet friskt, men behåller dock sina årr. Jag hafwer besunnit at denna Tråns sukdomb mycket härrörer af deras alt förhårda medfart uti Scholarne, såsom redan sagt är, hwilket och händer många poikar.

5. Brand hafwer åter en helt annan uprinnelse nembl. därutaf, at trån äro planterade på en sur, kall och obeqwäm sumpig ort hwarigenom trån få stora och swara flåckar på barken, och frukten serut som han woro skårswig. denna sukdomb för trån är långwarig, för hwilken ingen annan bot finnes än följande. Om alla trån blijwa sådane, så är det ofelbart at hela plåsen är odugelig, då måste man den samma kring-djuka uti alla Hufvud-gångorne, med djfningar til en half sambns diup och bredd, hvilka djfningar måste hållas wid mækt, antingen igenom fodring af plantor, som faller kåstsam, eller ock måste de igien fyllas med grof mursand och dem giwas ett allment utlopp för watnet, så håller sådan sand al. id watten-loppet öppet, och drager syran från plåsen, såsom igenom en stadig warande spring kiälla, och detta hjälper ofelbart öfwer alt.

6. Skulle det åter märkas, at watnet och syron, allenast trån-gia sig inn från en sida af plåsen, såsom ofta stier, från någor i neigden liggande Moras, så måste på den sidan dragas ett stort dijke, som afförer alt sådant watten, så blifwer och plåsen altid sedan god, så länge djfningen hålles wid mækt, och frukten förbättrar sig då strax när djfningen är stiedd.

7. Emedlertid man således hjälper och djfkar plåsen måste man icke

icke heller försūna sielwa träen, utan dem alla gansta noga visitera, skapa, och skära bort den swarta barken, så länge tills man finner ny friskt bark, hwilken då besmörjes med Trå-Salwa, belägges med ympe-wax och sedan öfwer bindes med wax-duck, hwaröfwer man sedan fastbindet en gammal trasa, så försvinner sjukdomen snart, och nya friska barken fästet sig; Wen träen behålla doch sina stora lyten, fast frukten blifwer så god som den bör wara. Träen kunna ock hielpas med blå-lera och god ny mull twid rötterne; mera kan all mennisklig slit ei ästadsomna.

8. Gammal mull af mullbänkar är ock god, at lägga twid suka träns rötter, och jämwäl at därmed giöda friska trån; ty goda trån som skola drifwas, at bära mycken och god frukt, fodra äfwen så wäl tänlig giödning hwart tredie år, som en äcker, och de taga sig doch wäl hwiло understundom sielwa, fast års-gången icke är ordsak däruti; utan sielwa träns natur, som fodrar hwiло, så wäl som allt annat.

9. Stora sjukdomar af warde hafwa icke Trå; det kan wäl hända at maskar äta af bladerne och blomster eller frukten uti swära år-gångar så wäl som alla slags planor; men slit ohyra kan man fördrifwa med hwiло kalk blandader uti watten, eller med lut och torf-saffa, hwilken watning doch icke skadar planor, löf eller någon slags frukt, utan det alt trifs desto bättre.

10. Jag hafwer skrivit om ympe-wax, trå-Salwa och Wax-duck hwarit jag wil gifwa följande anledning.

Sil ympe-wax tages	Gult-wax	= = =	Ett skålpund.
	Terpentin	= = =	4. Lod
	Hårdpep	= = =	4. Lod
	Bom-Olja	= = =	4. Lod.

Det kokas tillsammans ongefär $\frac{1}{2}$ timma, röres wäl och silas, sedan låter man det blifwa kallt; Om iorterne då icke äro wäl nog blandade, så kokas det upp igen röres wäl omkring och silas å nys igenom ett fint gammalt lijnklåde, så är det ojelbart färdigt, godt, segt och blankt, som det bör wara.

Sil wax-duck tages	Gult-wax	= = =	2. skålpund
	Beck	= = =	1. Ditto.

Salg

Salg	= = =	1. Dito
Terpentin	= = =	8. Lod
Hårdper	= = =	16. Lod
Bom-Olia	= = =	8. Lod.

Detta alt smältes samman kokas och röres omkring $\frac{1}{2}$ tima, sedan sätas däruti gamla fjina linduldar, som tärkas emot wädret, hwilka giömmas och brukas när de behöfwas, at därmed belägga suka trån, och jämiwål unga planterningar och yppningar, ty owäder kan sig icke därigen in trängia. Sil träsalua tages samma forter, som til waydusken allenast at beket taljen och eljan fördubblas, så bufwet salwan blöt och miut nog.

11. Härto. d måste jag berättat, at Agricola skrifwer, at han kunde säga alla grenarne af ett Aple eller Påron trå, ja och adles af Ek, eller Bök, och plantera sådane grenar om wåren, nembligwistarne och toppen därat wändes neder uti jorden, och stubbarne upföre, då knopparne på grenarne, som sättas neder uti jorden, skulle wåra och blifwa til rötter, allenast at man med En, af denna Autor, så kallade Mumia eller tråsalua, skulle bestryka den således affäggade stubben uti ändan, ässwan jorden, och den samma ändan sedan med wayduk rått belägga, så at ingen luft skulle kunna komma därtil; då skulle en slikt stubbe, driiwa ut en hel skidn och stor Crona den första sommaren, hwilken andra året därefter skulle wara måttig, at båra skidn sukt, och på sådant sätt skulle man kunna winna helt skidna både unga Trågårdar och stora unga fruktbarande stegar på tre eller fyra års tid. Förwettert dref mig så iwida, at jag och pröfwade detta; jag tog dersföre utwalda skidna och goda Aple och Påron-tråsgrenar, och planterade dem uti rått god jord, i alla delar efter förestrefne sättet, så at intet setres; Jag watnade och desse planterningar understundomb til husbehof, strax nei nästföljande Sommaren; af hwilket mitt arbete jag med stor förundran såg, at hwar af mig såleds planterad gren eller stubbe, uredref öfwer jorden en wacker skidn Crona af qwistar til en alns längd, och det til slutet af nästföljande Julii månad. Jag långtade jordens skull högl, at see, om desse wäxter woro bestån-

beständige. Så snart Lars-måso kom, började löfwen på desse Cronor at falla, och strax därefter, swartnade alla quistarne på barken och för Michels-måso bleswo och alla stammarne eller stubbarne swarta på barken, af alle desse mina planteringar, då tog jag upp dem och såg efter om jag skulle kunna finna någon liknelse, at grenarne skulle hafwa budit ut, at skjuta rötter uti jorden, igenom knopparnes utvärt, men det sags alsinter; utan tivärt om, jag sånt desse grenar och knoppat aldeles ödde; Jag efter sinnade då, at Cronorne icke woro annat, än skär af den sju, som grenarne hade sugit af Moders-Trån, förän de om wären af ägades; hwiiken såst ingen annan lust eller utwäg hast, än at på sådant sätt bryta sig ut, emedan stubbarne woro så hårdt och tätt belagde åhwentil uti ändarne med ympelwax och wayduck, at ingen ut dunstning där kunde stie.

Cap. 35. Slut Påminnelser.

1. Härmed slutar jag detta mitt arbete, betygandes at jag intet ord skrifwit, som jag ju self beprofwadt och wet, rätt och sant wara; Om jag något glömbt at införa förkortbetens skul, hwad skog och planteringens wäsendet angår, så, om någon wil mig där om påminna, skal jag gårna ytra min mening widare, så långt mitt begrep sig sträcker; Emedler-tid kan jag försäkra at intet slag trä finnes uti Swerjes Rike, som ju uti anledning af desse mina berättningar, kan behörigen planteras, updragas skidas och hielpas, på bästa sättet; hwarföre jag och blifwit nödsakad härwid, at göra et litet upsteg uti trögärz mästars konstern.

2. Jag hafwer skrifwit alt detta så bestidel och ordentl. at hwar rättsiniga kan finna at jag härwid hafst mycket arbete, til min Allernådiggste Konung och Fäderns landz tjänst, och intet ord hafwer jag här infört, det jag ju self practicerat, och änu kan wärkställa, enär det af mig skulle södras; hwarföre jag och hoppas, at detta mitt arbete af allom wäl utrydes och för alla omilda dömdömen förskonas, särdeles som jag och är den förste, så wida som mig bekant är, som här uti Swerje, budet til at gifwa uplysning och rätt kundskap, om skog plantering och updragning, som sannerl. är en ädel och yög nödig wetenskap. Om någon kan widare förbättra denna saken, och gifwa däruti större liud, så skal jag tacka honom därfore, och saga mig sådant til rättelse.

3. Den stora Guden låte detta mitt arbete hafwa si god wärkan, at jag uti mitt lifstid ännu måtte få se många unga tilwäxande skogar på slätt-bygde ne uti Riket, hwaräst de så högel och omwiskel behöfwas. Til den stor-olägenhetens skog; drifens uph swande, och widare förekommande uti framtiden, finnes sannerl. intet annat medel, än på alla behörige ställen at plantera mångsalbige och allahanda skog; skog hwaraf nödlidande folksker snarast skulle få hielp och en stor hugnad uti sina hushåll.

Worta

Ummärkningar / om Frukt = Trån

Som höra til Trågårdar;

Före-Tabl

I.

Sedan jag widlyftigt nog skrifwit om willa skogz-
Tråns aflande, planterande och wid mact hållande med
mebra, wil jag och förret. uti hast, om Trågårdar och
de därtill hörande Frukte-Trån, mig nu yttra som följer.

2.

Här uti kalla Länderne, tyckes mig bäst twara i allmänhet för en
god Hushållare, at anskaffa och plantera sådane Trån, som bäst
här kunna triffwas och därjämpte bära god ynnig frukt, Hushället
til behörig styrko: ~~So~~ de präktige Trågårdar, besatte med Nara
Utlånsta Trån bästa ganska mycket at anlägga och underhålla, och
ränta däremot intet, utan tjåna ollenast til ögnelust.

3.

Når man företaget sig at anlägga en Trågård, måste man först
skoffa sig därtill en god och beqwåmblig plag 2:do behörige Trån, 3:tio de
samma rätt plantera. 4:to allsammans sedan med god sköbel wål wid
mact hålla. Jag wil om hwarth och et af dese syra Huswud stycken, uti
sine särskilte Capitel handla

§

Cap.

Om beqvämblig plas til Trågårdar.

1. **N** Jordmon bör därtil utväljas, som består af svart mylla eller blå-lera, blandad med fin sand, och om Jordmänen icke är sådan i sig sielf, så måste god jord söras dit, och blandas så at bornen däraf ätminstone blifwer en half alm diup, och wäl jämn, eller planerad; Sy Dordentlige; backar eller hålör måste icke finnas uti Trågårdar.

2. Slik blandning uti jordmänen stier aldra-bäst igenom Rio-
lerning, Hwarigenom och all ogräs-wært hindras.

3. Sumpig Boiten väger icke til Trågårdar, ty Trån blifwa därigenom snart fulla med brand-stekar hwaraf de på två eller tre år aldeles förgås, Men skulle entl. plagen med sådant fehl twara belastad, så kan det med dükning ar hjelpas, hwarom jag sörut nog skrivit, angående willa Tråns Skifvel.

4. Til en Trågårdz plas fyllande eller förbättrande måste icke tagas obrunen gödning, utan gänial svart mylle jord, gräs-ork, och sükte dyuga, hwilket at sedin blandas med sin sand, utan ör.

5. Om man skulle finna swårhet, at stassa nog fyllning til Trågårdz plagen, så är det bäst at låta grasswa dammar däruti, på be-
qvämblige ställen, hwilcken mull brukas til fyllning och är då när
wid handen. Sådant arbete hafwer desutan sin stora nytta med sig;
Sy nödrorstig wårning fordras dock oundwifeligen til Trågårdar,
och den samma måste anstassas, antingen igenom dammar eller
spring-brunnar, hwaraf man och kan betiäna sig til sükte watten,
hwilket uti en Trågård gifwer heberlig nytta och mycket nöjse, at
bära watten til en Trågård, långwäg, det är ett waldombs arbete.

6. Om en Trågårdz plas är mycket ojämbn, så at den ound-
jeltigen, efter en horisontal linia må kunna planeras, så nödgas
man, at wårta plagen til ärskilliga afdelningar, såsom följande
Trågårdar

Trågårdar, igenom affätningar, hvilka med Håckar af goda utsånske Håckel-rötter kunna besättas til jirat, eller och med gods frukte Trån uti öfverste och nederste kanten, efter behörig ordning.

7. Sedan plåsen såledz är tillredde, så indelas den samma uti sina wiåa quarter, antingen uti fyrkant eller trekant, eller ock uti hela halfwa och fiårdendels rundelar, med de därtill hörande gångar, alt til bredd och längd, efter hwar och ens behag och plåsens lågenhet.

8. När alt detta är bestått, så belägges Trågårdz plåsen med fullkomlig fredgiörande Giårdzgård, så är saken så wiida färdig.

Cap. 2. Om behörige Tråns anskaffande til en stor Trågårdz besättiande.

1. **B** Örtaste manieret at skaffa Trån, är at förskrifwa dem från Swiffland, eller at köpa dem af Trågårdz måstare här i riket, hwar de finnas, men då kåstar det många pengar, och det är icke allom lågliget, fast mindre nyttigt, at på en gång gripa så hårdt uti pungen; desutan finner man och den swårhet, at man sällan eller aldrig får uprichtigt alla de Trå-sorter, som man förskrifwer, Trågårdzmåstarne finnas ock ganska få uti Riket, så at man uti hela provincier inga Frukter-Trån kan få at köpa; Til at undwika desse olågenheter, tycker mig det wara tiänligast at bruka följande medell.

2. Det är ofelbart, at den, som wil anlågga en stor Trågård på en gång, måste årminstone köpa Femtijo stycken Trån, af de bästa frukter-sorter, som uti Landzorten kunna triffwas och löna mödan, sedan de planteras. Sådane Trån måste hafwa fullkomliga rötter, wackra stammar och stöna Chronor, alla uti stånd at kunna bära frukt, andra åhret efter planterningen eller flytningen. Sedan tycker mig, at man sielf bör efter handen inwätta Trå-Scholar, och emedlertid betiåna sig af jorden uti Trågården, til kål, rötter, salaf

safar och annat mera, som uti ny jerd wäl lönar mödan, uti fyra eller fem år, hwarigenom man winner tid at sielf skaffa goda frukt: Trä nog.

3. Til at inrätta Trä-Scholar fordras följande. Alla slags Frukt: Trä-wäxa i förstone upp af stenar, kiärnor, eller hela nötter, hwilka planteras uti wiså därtil indette Trägårdz sängar och sättias däruti wis ordning, efter Trägårdz snöret, såsom arter eller bönor; All sådan planterning stier bäst uti första nedan efter Michels-Måso, hwilken sed n betäckes tiöckt med Ene-Furo- eller Granriis emot winteren, hwilken betäckning uti näst följande Majo åter aftages, då de unga Zelningar altid komma wäl upp, och wäxa fort nog til widare nytta och bruk.

4. Til alla Kirsebärs planterningar på detta sättet äro de Syste Fogetkiersebärs stenar bäst, ty de lära sig sedan, lät både oculera, ympa och til affugningar bruka, de gripa och foga sig wäl med äckta qwistar, som blifwa insatte, och seltwa insatte Huswod fruct: ten blifwer och däraf bättre.

5. Paradies äple kiärnor äro de bästa samwatedes, til alla äple Trä forters updragaude.

6. Til Pärön-Träns planterning äro qwitten kiärnor de bästa härwid.

7. Til alla slags nötte-Träns förökande brukar man liksades, de bästa och wackraste nötter man kan finna eller skaffa sig.

8. Sådane Trä-scholar borde hwar boude hafwa, som utan möda eller omständnad kunde låta sig giöra uti des kåt-hage; Men Allmogen kärer där heller wäxa Etter-Måstlor wid all gårdsgården, hwarast de och bästa jorden finnes.

9. Sedan således begynnelsen är gjord til Trä-scholan så äro de unga Trä, uti andra eller högst tredie Sommaren färdige til oculerning, som med mycken förmån då kan brukas.

10. Til sakens widare utlysning, måste jag berättta, at alla Trä

Trån af Kiårnor, sêlja twid art, dårföre om de skola blifwa åtta fruct-Trån, så måste uti alla slika stammar, antingen ympas, oculeras, eller igenom affugning indragas och infättas goda fructsorter, sådane som man sielf åstundar.

11. Trågårdsmästare hafwa många sätt, at ympa, oculera och affuga, hwarpå de och gifwa många namn, som doch alla höra til en af dese hufwud namn; Ett manier kalla de och Copulera, som sällan löner mödan.

12. Til at skrifa på hward sätt detta låter sig giöra, det woro alt för twidlyftigt, och dock onyttigt; Sy sådant läres bättre uti Skolet på en dag af en god läromästare, än uti ett helt år, at låra det af Böcker; Om man gifwer en Trågårdsmästare Ser Dr. Samt, så lærer han giärna bort sin konst härutinnan.

13. Dese handeslödger äro sannertligen så högnödige och nyttige, at hwar bonde borde åtminstone kunna ympa; Sy många willåple stammar finnas uti marken, som uti kål-hagarne kunde inflyttas och ympas med god fruct; Därigenom hafwa bönderne uti Syssland, så mycken god fruct, ty de hafwa lust til arbetar, och sedan mycken nytta däraf; Men här twil Allmoget icke fatta håg til sådant, som doch lånder til deras eget bästa.

14. Til at säija antingen ympa eller oculera är bäst och tyckeligast, det wet ingen, ty GUD gifwer lyckan och tresnaden; Men detta är säkert, at til ympning fordras altid större och äldre stammar, än til oculerning; Man kan hafwa god fruct uti Trå scholan på Sembte åhret af en, oculerning, men at så fruct af en ymo, uti en ny anlagd Trå schola, därtill fordras Åtta eller Nijs år.

15. Jag tycker at oculerning är bäst, ty då man oculerar, kan man see, hwilket Trå är fructrikt och däraf taga oculer-qwishtar, som altid arva sig efter moder-stammen; Men om jag tager en ympqwist af ett Trå, som det åhret blifwer ofruktsampt, så blifwer heller aldrig ympen fruktrikt, och detta hålla Trågårdsmästare

stärne för ett stort Arcanum. Om och en oculerning går ut, så är stammen liika god sedan til ympning.

16. Ympning af Stenfrukt, så wäl som affugning stier uti slutet af Martii månad, så snart wintereen går af, ju förr ju heller, ympning af äple och påron qtwistat stier, Uttra eller 14. dagar där-
efter, några dagar in uti Aprill. månad alt såsom wäderleken sig fogar, och årsgången drifwer fortare eller sacktare.

17. Oculerning af all Stenfruct stier i slutet af Junio, stray efter Widsommar, men med äple och påron, mitt i Julii månad eller något förr; men icke senare, särdeles skyndas med Påron oculerningen strayt efter Stenfructen, alt såsom Fruktforterne blifwa bittrida eller sent mogna.

18. Alla slagz Rötter kunna och ympas, och kan stie ocule-
ras, men detta senare hafwer jag aldrig försöckt, och tycker desu-
tan at intet af dem löner mödan.

19. Affugningar behaga mig alsintet, de brukas ei heller utan allenast til Kirsebårs Trån, så wida mig bekant är; Trået blifwer gemenligen förderfwat, af de många willstammar, som där omkring sättras til detta bruket.

20. När ymparne eller oculerningarne wäxa, måste man an-
tingen med fingeren eller knifwen borttaga de öfwerflödige och onyt-
rige sidoqtwistat, och laga så, at de unga wäxande Trån så waktra både stammar och Chronor, hwarom jag widare skrifwit uti mina Betänckningar om willa Trån.

21. Sedan de unga Trån börja så at wäxa uti Trå-scholar-
ne, skola de bindas wahrsampt fast in til tiäntlige swärre eller stö-
re pålar, så at barken icke på dem skadas, Bast är härtil bäst och
Enestafwer; sådant måste stie, til at bewara de spåda Tråen emot
storm. Sedan hållas Trå-scholarne wäl rena från alt ogräs.

22. Alla Trå uti scholarne, sedan de något tilltaget måste bes-
stärvas eller qtwistat, antingen til at blifwa lågstammige, eller högs-
stammige

stammige, alla med swackra runda Chronor. De lågstammige brukas måst uti Lust=quarter, ty de taga icke mycket rum, och deras frukt gifwer makalöst swackert anseende. Men de båra aldrig mycket, och kunna knapt Conserveras uti Singe=Syra åhr, uti god skick, ty de skola ofta hårdt beskiäras; Hwarföre ett högstammigt Trå bår mehra frucht, och är i sig sielf så godt som syra lågstammige, ty det blifwer ju längre ju bättre, uti en Mans ålder, och kan Conserveras wid sin kraft, med god skidgel, öfwer Hundrade åhr; Och bår ganska mycken god frucht. De lågstammige Trån båra doch swarare frucht än de högstammige; den Franska Soumar fruchten wåyer bäst på dem, och blifwer ganska wålsmakelig och swacker, ordsaken lår wara at Solen hos dem hafwer mycket swårkan.

23. Sedan jag således beskriwit Trå=scholarnes intråtande updragande och wid makt hållande, så wil jag ock skrifa om de Trå=sorter, som däruti brukas båra eller kunna, hwaras hwar och en kan wålj; dem, som honom bäst behogar, efter de omständigheter som han hår finner.

Utlånsta Kara Trån med deras Fructer.

1. Chron, Pomerans och Apelsin Trån, förwaras hos Förnåma rika Herrar uti riket, uti särskilde därtill anornade huus, som kallas Orangerier och, kunna icke hos oss planteras i Trågårdar.

2. Wijn Rankar planteras hos oss ut med wåggarne på Husen i Söder, underfundomb får man därpå röda och hwita druswor; men det lönar icke mödan.

3. Fiskon=Trån förwaras och uti Orangerier, båra litet nog, och man hafwer dem allenast för ro skull.

Utlånsta Frukte=Trån / som wål triswas bår i Riket.

1. A Pelfos, planteras ut med wåggar, eller och uti Espalier wårt såsom

såsom Häclar, skön Frukt, wäyer wäl, men tåler ei Nordantvind ei heller Natrefrost, utan måste fördenstull betäckas med Mattor och behörige skärmar, och åter om dagen öpnas emot Solen.

2. Persikor Sammaledes.

3. Bitter-Mandlar sammaledes, de wäya ymbnigt nog och äro goda at äta, brukas och omogne til Sylteryg, bättre än Wallnötter. Söte Mandlar wäya icke här.

4. Bittra Castanier wäya här wäl och blifwa här ganska stora, men dåga til inret, utan at gifwa Siwin, såsom Ekenötter, Træet däräs är så godt som Wallnöt-Trä, men starkare til allahanda arbete. Söta Castanier wäya här inret.

Ordinaire Trågärdz, Frukt-Trän. Sten-Frukt.

Plommon.

1. Stora blå Siwiskon Plommon wäya här wäl, och när de torkas och handteras gifwa de äfwen så goda Siwiskon Plommon här som uti Franke-Rike.

2. Gröna Franska Plommon, äro goda at både äta strax eller Sylta, wäya wäl.

3. Stora hwita eller och röda Agg-Plommon, äro goda at sylta, när de äro fullworne, men doch gröna eller mogne, eljest osunde at äta mogna. Alla förestrefne Plommon-Sorter måste ympas eller Oculeras.

4. Appelfos Plommon, hwita eller rödsrifwiga, de äro lijka Apelfosor, men ei så stora, söta som socker, äro goda at äta til Fruktost med bröd til, låta sig och wäl sylta; dese wäya upp af sina egna stenar, utan ympning eller Oculering.

5. Små willa Siwiskon Plommon, så wäl som Systa slän, låta sig torka och blifwa så goda som torkade Kirsebär. Alla dese slag Plommon-stenar sönderstörte äro lijka så goda til Brämewijn,
de

som Aprikos eller Persikor, hvilka dock bära namnet därtvid, de såmbre Plomon sorter, äro icke svårde at nämna, mycket mindre at plautera, dock äro alla stenarne lijka goda til Brännewijn.

Kirsebär.

1. Stora lod Kirsebär, mörk röda.
2. Stora Moreller lius röda.
3. Stora Spanska swarta.
4. Dito hwijta.
5. Maj Kirsebär blekröda, mogna ganska bittida.
6. Drufwe-Kirsebär samaledes, wåra uti små klasar. Alla desse sorter äro god och sund fructt, måste ympas, Oculeras eller af-sugas; är och god at sylta.
7. Willa mörkröda wijn-Kirsebär äro dock nästan de bästa af alla och nyttigaste til wijn, brännwijn, syltning och at äta strax; de wåra upp af sina egna stenar, och när de omplantas, uti rätt god jord, blifwa de stora och ganska wälsmakande.
8. Wila rödbjerta Kirsebär eller Moreller, äro watnige och något sura, dock ätas de för ro skull, och stenarne därpå stötte äro goda til wijn och brännwijn; de syltas och ibland Krusbär eller wijnbär och äro rätt goda.
9. Swarta och blekröda willa Fogel-Kirsebär äro ochså rätt goda, hwarom jag nog skrifwit uti mina Betänkningar om willa Trån.

Observeras at alla de stora Utlånsta Kirsebärs-Trån, gemensligen arta ut sig, och kunna knapt bibehållas i sitt rätta stånd uti Trättijo åhr, sedan måste man skaffa nya. Så länge de stå måste de slitigt beståras, hwilket dem hielper til en tijd.

Kiärn = Fructt.

Påron.

1. Bittida Sommar-Påron finnas många slag, Nembl. gula, röda

röda och gröna. De gula och gröna äro de bäste, så twida mig be-
kant är, doch kan stie, at goda röda och så finnas, de mogna mitt i
Julii månad, och hålla ut den månaden.

2. Augusti-Påron äro åtskillige slag, hwaras Trågårdsmä-
starne berömma särdeles sina Canel-Påron, Socker-Påron, den
Franska madamen och Sommar pergemotter, hwiilka alla sorter
äro store och mycket god fruct.

3. Höst-Påron äro många slag, hwaras jag dese besunnit de
bästa.

1. Bons Chretiens twära rätt stora; Om de skalas och klif-
was, och glaseras i Särtepannan med Citap, så äro de så goda
som Bruneller.

Höst-Påron.

2. Höst Pergemotter änkta och dubbla, twära ymnigt och
twäl, hafwa så god saft som det bästa wiijn, hwar til de och kunna
pråfas.

3. Järn-Bark; Påron, twära stora och ymnigt, förwaras
til Wärtens-Wäso då äro de så goda som Pergemotter.

De såmbre sorter brukas til at koka eller tårta, eller och at ins-
lyttas i Senap, som äro god winter föda.

4. Winter Bons Chretiens, det är en härlig Fransk frukt,
men twäyer icke twäl hos oss, saft mindre mognar, och lönar attså
icke mödan.

5. Qwitten Påron twilla, äro goda at solta, och brukas til
Medicin på Apotechen.

Äple.

1. Sommar äple, Franska röda Hwita och Gula, kallas
pomes d' été, man får den uti Julio och Augusto.

2. Höst-Äplen äro många slag, dels Socker söta dels wiins-
fura som alla sira; förråras uti Hushället; Röda Hwita och Gula
Franska pomes d' automne äro rätt goda, och hålla sig til
Michels

Michels måso och något längre.

3. Winter äplen mogna hos oss uti slutet af Septembr. månad; kunde denna Frukten tåla at sitta til Octobr. månads slut, så bles-
two han dubbelt bättre och wahrachtigare, men det hos oss infallan-
de Matteskost hindrar sådant: hwarföre och Franst winterfrucht här
sällan kan så framgång.

Winter Äplen.

Dåraf äro följande sorter de bästa.

1. Renetter Grå Hwita och Gula lyckas underfundom, skön
Frucht.
2. Calvile röda och hwita, samt Grå med röda fristwor,
sammaledes, Fransta Frucht Sorter.
3. Borktoffer, ånkla och dubbla, skön frucht, wäyer här
wål.
4. Päckäple Sammaledes.
5. Pommersta Glasäplen med tunn skal, så kallade Stetiner
äple.
6. Ordinaire Pomerske med tiokt skal.
7. Rosen-Häger, Gula och rödstriswiga.
8. Kantäple äro af så många slag at jag dem ei kan upräkna,
hwaraf man utwåljer, de bästa man finner.
9. Citron-äple god swaractig frucht.
10. Pipping, Engelsk frucht god och hård.
11. Chaniche-äplen, delicat frucht och swarar til Wårtens må-
so, finnas mycket i Halland, men på få ställen i Skåne
12. Pung-äplen äro goda, ganska stora men hålla sig knapt
til Wårtens Måso, hwarföre de bäst brukas til kokning och tork-
ning. Alla dese Sorter äro wijsura.
13. Stora Säcker söta Kant-äple, hålla sig öfwer Jul, är kün-
stelig frucht.

Den som skaffar sig 2. eller 3. Trån af hwar slag dese upräknade

Frucht-Sorter, så lär han därmed kunna besätta en täml. stor Trädgård.

Frucht-Trån af hela nötter.

1. Wallnötte Trån updragas af nötterne, de kunna och ympas då de bära så mycket snarare: goda at sylta och äta friska.

2. Håbet-nötte Trån samaledes; Och kunna igenom ympning bringas til at blifwa stora: det är god frucht.

24. Om Äple och Pårøn Trån wil jag än widare detta påminna, at många slag härat måste anskaffas, ty somblige af dese Frucht-sorter bära alla år, somblige bära två år och hwiå det tredje, somblige åter, såsom Borkstoffer bära ett år och hwiå det andra, och så widare. Här af finnes ofelbart, at det är nyttigt at anskaffa många goda Frucht-Sorter, så blifwer Trädgården icke fruktlös; jag tillfår, at wäderleken om wården när Tråen blomstras, mycket kan hjälpa eller och stielpa frucht-wårten, men sanerlig kommer det och mycket ann på naturen af hwart slag Trå och des frucht.

25. Widare wet jag mig icke här om i hast at påminna jag menar och at intet mera behöfues.

Cap. 3. Om Tråns planterande / eller in- flyttiande uti Trädgårdz-Linjerne ifrån Trä- scholarne.

1. **H**är om hafwer jag mycket skrifwit wid mina Beträckningar om willa Tråns planterning, som på lijka sätt här kan brukas, dock wil jag påminna widare.

2. Uti en Trädgård bör lämbnas Femton almars rum emellan hwart högstämigt äple och Pårøn Trå, men mitt emellan dem bör planteras ett Kirsebärs eller Plommon Trå, och så widare ömsom hela Linjerne igenom, så blifwer ordningen swacker, och alla trån få behdligt rum; Sielswa jorden uti Trädgårdz quarterne, kan då
och

och brukas til annan god nytta och kötz saker. Om Tråen sättas tättare så förderfwa de sig sielfwa i längden och all trågårdz jorden.

3. När ett Frukt-trå flyttes, så måste det täml. hårdt bestådas i toppen och alltid sielfwa Hustvudspeken affliäras så at Chronan blifwer tvacker jämbner och runder; Rötterne måste och bestådas, dock icke så hårt som täppen. Sådant läres wäl och lättel. igenom praxin och lust til arbetet; När rötterne blifwa wid mact, så får alltid Trået ny topp, men om toppen eller Chronan lämnas för stor på Trået wid flyttningen, så suges rötterne ut för hårdt af Chronan i första början, och så dör allsamans sedan snart ut.

4. God jord lägges omkring rötterne och trampas wäl fast; såsom om willa Trån strifwit är

Cap. 4. Om Frukt Tråns wid mact hållande.

1. När Tråen således äro planterade och Trågården blifwit färdig så kan allt hållas wid mact beqwämbiligen på följande sätt.

2. Alla gångarne hållas wäl rena, med järn stöflar, som där til äro särstilt gjorde.

3. Alla quarteren hållas rena igenom riolerning, hwaraf jord fructerne och desto bättre triswas, men wid gräsningen måste wäl actas, at man icke skadar Trårötterne, hvarsföre man icke bör komma dem närmare än på Tre alnar.

4. Om man entl. måste giöda quarteren, så kan därtill brukas Gådyna, men den måste icke heller komma närmare wid Trårötterna eller stammarne än på 3. alnar; då så Trån godt där af efter handen, så fort som giödnigen förwandlas til Oka uti jorden, men komer sielfwa giödnigen wid Tråstammarna eller deras rötter, så förderfwas Trån.

5. När unga nyplanterade Trån wilja bära förmycket eller det första året, så tages blomsterne bort, däriegenom blifwa Tråen desto bättre och starkare.

6. När Tråen börja at wäxa wäl, och blifwa några åhr gamla, så blifwa Chronorne fulla med smärre och större qwistar och grenar, hwilka åhrligen bestådas måste, så at inga grenar kunna wäxa förswis öfwer hwarandra, ty de förderfwa hwarandra, och detta giöres bäst uti först astagande Wäne efter

efter Midfommar; Trågårdynästare görda det ock uti aftagande måne ef-
ter Michels måsö.

7. Uti lindrige Wintar, samlas gemenligen mycket måka på Trån,
sådant aftages om wahren uti rågn wäder, då det lättel. låfnar.

8. Hwad annat som angår Träens Conseruation och siuka Träens hiel-
pande igenom ympwor, Träs Salva, Distningar och annat mehra sampt
om Träns swaghet af brand och kräfte med mehra, därom är widlyftigt
nog skrifwit uti mina Betänkingar om willa Träns skidgel.

9. Dammarna uti Trågården måste wäl skidas, och ränfas hwart
Tjerde år, så triff fisken desto bättre.

10. Om Winbår, Krusbår, Barbaris och Rosen-bustars planterande,
behöfs icke at skrifwas, ty deras skidgel och egenstaper äro allom bekante.

11. En Trågård bör göras så nyttigt som någonsin mögeligt är,
hwarföre och sielfwa gångarne til en dehl kunna brukas til årter och Bön-
ners planterande och mera sådant som wäl lönar mödan, särdeles måste
man icke tillåta Näsior at rota sig wid Siårdsgårdarne, utan där plan-
tera stora Dylka-Bönor, som wära wäl och hålla jorden ren, det är en rän-
telig, faster god och kärnefull Säd, så at man bår uti ett Hushåld
hafwa den uti många Dünerstahl til bröd och annan söda, hwar-
om det nu i denna tiden är måst angeläget, och gifwer på
arbetet ett godt slut.

¶ R D E.

www.books2ebooks.eu